

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Adéla Findejsová

Trestní řízení proti právnickým osobám

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 3. 4. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 193 239 znaků včetně mezer.

.....

Adéla Findejsová

V Praze dne 4. dubna 2019

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Bc. Vladimíru Pelcovi, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost a cenné rady, jež mi při zpracování diplomové práce poskytl.

Své rodině a partnerovi děkuji za podnětné připomínky a podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	1
1. K základním pojmům	3
1.1. Trestní řízení.....	3
1.2. Právnícká osoba.....	4
1.3. Trestní odpovědnost právnických osob	5
1.3.1. Modely trestní odpovědnosti právnických osob	5
1.3.2. Podmínky trestní odpovědnosti právnických osob	7
1.3.3. Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin.....	15
2. Stručně o vývoji institutu trestněprávní odpovědnosti právnických osob v českém právu	16
3. Prameny trestního řízení proti právnickým osobám	19
3.1. Mezinárodní prameny.....	19
3.2. Prameny práva EU	20
3.3. Vnitrostátní prameny práva	22
3.3.1. Listina základních práv a svobod.....	22
3.3.2. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)	22
3.3.3. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob	23
4. Trestní řízení proti právnickým osobám	25
4.1. Přípravné řízení	25
4.1.1. Postup před zahájením trestního stíhání	26
4.1.2. Zahájení trestního stíhání a další postup v něm	28
4.1.3. Rozhodování o věci v přípravném řízení	33
4.2. Řízení před soudem	37
4.2.1. Hlavní líčení	38
4.2.2. Řádné opravné prostředky	42
4.2.2.1. Odvolání	42
4.2.2.2. Stížnost	45
4.2.3. Mimořádné opravné prostředky	46
4.2.3.1. Dovolání.....	46
4.2.3.2. Stížnost pro porušení zákona	49
4.2.3.3. Obnova řízení	50
4.3. Výkon trestů ukládaných právnickým osobám	51
5. Podrobně k některým zvláštním ustanovením o řízení proti právnickým osobám	59

5.1. Místní příslušnost	59
5.2. Vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání	60
5.3. Společné řízení	61
5.4. Zrušení, zánik a přeměna právnické osoby	62
5.5. Zajišťovací opatření	66
5.6. Přerušování trestního stíhání	68
5.7. Úkony právnické osoby	68
5.8. Obhájce právnické osoby	72
5.9. Předvedení, předvolání, pořádková pokuta	72
5.10. Výslech a závěrečná řeč v hlavním líčení a ve veřejném zasedání	74
Závěr	76
Seznam použitých zkratek	79
Seznam použitých zdrojů	80
Abstrakt	86
Klíčová slova v českém jazyce	86
Abstract	87
Key words	87

Úvod

České trestní právo donedávna znalo pouze individuální trestní odpovědnost fyzických osob, avšak celoevropský vývoj trestního práva, pomalu ale jistě uznávající trestní odpovědnost právnických osob, se nutně promítl i do vývoje trestního práva v České republice. Vzhledem k silné evropské integraci bylo nutné, aby i Česká republika umožnila postih a následné uložení sankcí právnickým osobám, které svou činností porušují právní předpisy. Výsledkem dlouhých úvah a diskuzí bylo přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, čímž došlo od 1. ledna 2012 k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu a s tím související kolektivní odpovědnosti za protiprávní jednání. Přesto, že zná Česká republika institut trestní odpovědnosti právnických osob více než sedm let, lze pozorovat neustálý vývoj tak, aby existence institutu odpovídala potřebám společnosti.

Z uvedených důvodů lze považovat tematiku trestního řízení proti právnickým osobám za aktuální, velice diskutovanou, a ještě v minulém desetiletí s mírnou nadsázkou za tematiku kontroverzní. Vzhledem k těmto skutečnostem je autorka přesvědčená, že se jedná o téma společensky přínosné, a proto si jej vybrala za téma své diplomové práce.

Autorka by ráda práci pojala z procesněprávního hlediska, avšak v práci nebude možné opomenout hmotněprávní základy problematiky trestní odpovědnosti právnických osob, neboť bez hmotněprávního základu by byla práce neúplná a vytržená z kontextu. Z podobného důvodu budou vysvětleny pro tuto práci důležité pojmy a nastíněn vývoj problematiky trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Autorka si tedy klade za cíl stručně představit institut trestní odpovědnosti právnických osob a následně rozebrat jednotlivé fáze trestního řízení z pohledu podezřelé, obviněné či obžalované právnické osoby. Cílem práce je tak poskytnout ucelený pohled na problematiku trestního řízení proti právnickým osobám se současným pozastavením se nad vybranými problematickými aspekty právní úpravy, které by v souladu s interpretací odborné veřejnosti a s rozvíjející se judikaturou tuzemských soudů autorka ráda zhodnotila a vytvořila si k nim vlastní názorový postoj.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, kdy první tři lze považovat za kapitoly obecného charakteru zahrnující v sobě vysvětlované pojmy a hmotněprávní základ tematiky, historický vývoj institutu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice a prameny trestního

řízení proti právnickým osobám. Zbylé kapitoly jsou zaměřeny na procesní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob a jsou systematicky řazeny dle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) s přihlédnutím k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Vzhledem k silné vázanosti tématu na českou právní úpravu a také k poměrně značnému rozsahu není v práci zahrnuta kapitola věnující se zahraničním právním úpravám ve srovnání s českou právní úpravou. Značný rozsah práce je také důvodem, proč nebyla věnována samostatná kapitola problematice vztahu trestního řízení proti právnickým osobám a řízení o přestupku (správním deliktu).

K získání potřebných informací užije autorka práce především české odborné literatury za doplňkového využití odborných článků, právních předpisů a k nim se vztahujících komentářů, se současným použitím vyvíjející se judikatury tuzemských soudů. Z důvodu úzké vázanosti problematiky na český právní systém se užití zahraničních zdrojů jeví jako neopodstatněné. Vzhledem k tématu byla ke zpracování práce použita převážně metoda deskripce, analýzy, syntézy a dedukce.

1. K základním pojům

1.1. Trestní řízení

„Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, případně i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon nařídít a dále učinit taková opatření, která směřují k předcházení a zamezení trestné činnosti a k výchově občanů.“¹

Dle usnesení Ústavního soudu ze dne 26. října. 2015, sp. zn. I. ÚS 2878/14 -2 je *trestní řízení zákonem upravený proces poznávání, zjišťování a hodnocení skutečností, na kterých bude následně vybudováno meritorní rozhodnutí ve věci.*

Trestní řízení je vtěleno do zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále také jako „**trestní řád**“). Je všeobecné známé, že bez existence trestního práva procesního, potažmo trestního řádu a trestního řízení, by nebylo možné realizovat normy trestního práva hmotného a nebylo by tak možno dosáhnout základních účelů trestního práva hmotného, tedy ochrany zájmů osob fyzických i právnických, a také zájmů společnosti před trestnými činy.

Účel trestního řádu, a tedy i trestního řízení, lze nalézt v § 1 trestního řádu, který stanoví že se jedná o *úpravu postupu orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.* Zjednodušeně řečeno lze za základní účel trestního řízení dle Jelínka považovat zajištění principu panství práva ochranou veřejného zájmu na spravedlivém potrestání pachatele se vzájemným ctěním ústavně konformního postupu.² Bezpochyby tak lze za konkrétní účely trestního řízení, resp. trestního práva procesního, považovat zajištění realizace trestního práva hmotného, jak je uvedeno výše, zjištění pachatele trestného činu a jeho potrestání, zajištění spravedlivého procesu pachateli, stanovení zákonných pravidel a předcházení trestné činnosti.

¹ CHMELÍK, J. a kolektiv: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6, s. 19.

² JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 25.

Dle Jelínka je předmětem trestního řízení skutek spáchaný určitým pachatelem. Konkrétně jde o skutečnosti, kterými se orgány činné v trestním řízení zabývají při vyřizování trestních věcí.³

Subjekty trestního řízení jsou osoby a orgány činné v trestním řízení, které jsou nadány procesními právy a povinnostmi a mohou skrze ně vykonávat vliv na trestní řízení.

V rámci trestního řízení vznikají tzv. trestněprocesní vztahy, tedy základní vztahy mezi subjekty majícími trestněprocesní práva a povinnosti, primárně se tedy jedná o vztah mezi osobou, proti níž je vedeno trestní řízení a orgány činnými v trestním řízení. Tento vztah vzniká zahájením trestního stíhání, přičemž zahájením trestního stíhání vznikají také určitá práva a povinnosti.⁴

Trestní řízení lze rozdělit na stádium přípravného řízení, jež v sobě zahrnuje stádium prověřování a stádium vyšetřování, dále na stádium předběžného projednání obžaloby, které je fakultativním stádiem řízení, hlavní líčení, opravné řízení, které je též fakultativním stádiem řízení, a řízení vykonávací. Jednotlivá stadia řízení ve vztahu k právnické osobě budou podrobně rozebrána v kapitole č. 4.

1.2. Právnická osoba

Kromě fyzické osoby zná český právní řád také osoby právnické, což mimo jiné dokládá například § 18 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jako „**občanský zákoník**“), ve kterém je stanoveno, že *osoba je fyzická, nebo právnická*. Právnické osoby jsou abstraktními a uměle vytvořenými subjekty práva, které jsou způsobilé mít práva a povinnosti a zároveň jsou odlišné od člověka.

Definici právnické osoby nalezneme například v § 20 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví, že *právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou*.

Každá právnická osoba musí splňovat konkrétní charakteristické znaky, díky kterým se z abstraktní a uměle vytvořené entity stává subjekt práva. Mezi tyto znaky lze zařadit právní

³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 29.

⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, s. 4.

osobnost, díky které je právnická osoba způsobilá mít práva a povinnosti. Český právní řád neomezuje způsobilost právnických osob mít práva a povinnosti pouze na oblast v rámci předmětu jejich činnosti, což je vyjádřeno ve výše citovaném ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku, a to konkrétně ve větě „...bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti...“, čímž je vyjádřena tzv. generální subjektivita právnických osob. Dalším znakem právnických osob je způsobilost k právním jednáním, která se u právnických osob, narozdíl od osob fyzických, doslova kryje s právní osobností a je ve své podstatě předpokladem pro aktivní výkon právní subjektivity.⁵ Právnická osoba se vyznačuje také odpovědností za protiprávní jednání, tedy tzv. deliktní způsobilostí. Za další podstatné znaky právnických osob lze považovat organizační uspořádání vnitřní struktury právnické osoby, majetkovou autonomii a účel, pro který právnická osoba vznikla. Za takové účely pokládáme např. uspořádání vnitřních vztahů mezi členy skupiny, popřípadě uspořádání vztahů takových členů jakožto celku vůči třetím osobám.⁶

1.3. Trestní odpovědnost právnických osob

„Trestní odpovědnost je druhem právní odpovědnosti vyznačující se následnou sankční reakcí státní moci na spáchaný trestný čin, jejímž subjektem je pachatel trestného činu, mající zpravidla podobu trestu nebo ochranného opatření.“⁷ Pachatel je povinen nést právní důsledky, které jsou pro něj nepříznivé a které mají podobu trestní sankce. Trestní právo tak reaguje zpětně na protiprávní jednání, které se stalo v minulosti.

1.3.1. Modely trestní odpovědnosti právnických osob

Trestní odpovědnost právnických osob může být pojata třemi různými způsoby, existují tak tři základní modely trestní odpovědnosti právnických osob. Česká republika využívá model pravé trestní odpovědnosti, což je dokázáno existencí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále také jako „**zákon o TOPO**“), který bude podrobněji rozebrán v dalších kapitolách. Z výše uvedeného plyne, že podmínky trestní odpovědnosti jsou definované v zákoně o TOPO, tedy v samostatně vymezeném zákoně, což je jeden ze základních znaků pravé trestní odpovědnosti právnických osob, (avšak není

⁵ ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kolektiv: Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-735-5, s. 22.

⁶ LAVICKÝ, P. a kolektiv: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN: 978-80-7400-529-9, s. 153.

⁷ HENDRYCH, D., a kolektiv: Právnický slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, ISBN: 80-7179-740-5, s. 1037.

vyloučeno, aby podmínky trestní odpovědnosti právnických osob byly obsaženy v trestním zákoně). Druhým ze základních znaků pravé trestní odpovědnosti je ukládání sankcí v trestním řízení. S modelem pravé trestní odpovědnosti se setkáme u většiny evropských států.⁸

Za druhý z modelů trestní odpovědnosti právnických osob považujeme trestní odpovědnost nepravou, respektive kvazitrestní odpovědnost, dříve také španělský model trestní odpovědnosti.⁹ Nepravá trestní odpovědnost se na rozdíl od pravé trestní odpovědnosti vyznačuje rozdílným pojetím trestů, konkrétně tím, že se sankce nenazývají tresty, jelikož nejsou ukládány podle trestního práva. Mezi takové sankce může patřit například odčerpání výnosů z trestné činnosti, odnětí podnikatelského oprávnění, dočasné pozastavení činnosti či likvidace společnosti.¹⁰

Naopak například v Německu či Bulharsku se můžeme setkat s administrativně právním modelem trestní odpovědnosti, která se vyznačuje kombinací trestního a správního práva. Například v Německu tresty ukládají trestní soudy, avšak tresty pro právnické osoby jsou upraveny v zákoně o přestupcích.¹¹

Autorka práce považuje model pravé trestní odpovědnosti za nejspolehlivější v souvislosti s potrestáním pachatele, jelikož předmětný model ctí zásadu trestní odpovědnosti právnických osob při splnění zákonných podmínek a zásadu souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby, která umožňuje, aby byla právnická osoba trestněprávně odpovědná i v případě, kdy není možné zjistit, která konkrétní fyzická osoba jménem nebo v zájmu právnické osoby jednala. Zároveň model pravé trestní odpovědnosti pro ukládání sankcí právnickým osobám využívá trestního řízení a zajišťuje tak právnickým osobám spravedlivý proces na stejné úrovni, jako osobám fyzickým. Je ovšem vhodné podotknout, že autorka spatřuje v tomto modelu také jisté nevýhody, a to například možnost přetížení soudních orgánů z důvodu nárůstu trestněprávní agendy, čímž může docházet k prodlužování trvání jednotlivých trestních řízení a zároveň k porušování zásady rychlosti

⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestí právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 367-368.

⁹ Španělsko upustilo od modelu nepravé trestní odpovědnosti a od roku 2010 využívá model pravé trestní odpovědnosti.

¹⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-58-8, s. 23.

¹¹ SEDLÁČKOVÁ, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. in Časopis Všechno. 2011 [online]. Copyright © Spolek českých právníků Všechno [cit. 23. 1. 2019]. Dostupné z: https://www.vsechno.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob_a4173a48-2bb4-400e-b234-61900e374918.

řízení. O nárůstu trestněprávní agendy v souvislosti s trestním řízením proti právnickým osobám vypovídají statistické údaje. V roce 2012 bylo u soudů v ČR na právnické osoby podáno 5 obžalob a 5 návrhů na potrestání, v roce 2013 se počet obžalob zvýšil na 17 a počet návrhů na potrestání na 7. V roce 2014 se již evidovalo 85 obžalob a 41 návrhů na potrestání. Rapidní nárůst počtu obžalob můžeme pozorovat v roce 2015, kdy došlo k podání 216 obžalob a 9 návrhů na potrestání.¹² Z uvedeného jasně vyplývá vzrůstající tendence vedení trestněprávních řízení proti právnickým osobám. Autorka dále vyjadřuje obavu týkající se možného porušování zásady ne bis in idem. K takovému porušení může materiálně – nikoli však formálně – docházet v případě jednočlenných společností (právnických osob), například v situaci, kdy jediný společník společnosti bude fakticky trestán za stejný čin skrze právnickou osobu a zároveň samostatně jakožto osoba fyzická.

1.3.2. Podmínky trestní odpovědnosti právnických osob

Jak tvrdí Jelínek ve své Trestní odpovědnosti právnických osob v České republice – bilance a perspektivy, trestní odpovědnost právnických osob v České republice lze chápat jako doplněk trestní odpovědnosti osob fyzických. Tuto skutečnost lze spatřovat v úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v zákoně o TOPO, který ovšem není zákonem samostatným, neboť navazuje na předpisy trestního práva hmotného i procesního, konkrétně na zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále také jako „**trestní zákoník**“) a na trestní řád. Dalšími z argumentů svědčících o doplňkovosti zákona o TOPO a s tím spojené trestní odpovědnosti právnických osob jsou například omezený výčet adresátů zákona, omezený rozsah kriminalizace právnických osob a redukce právních principů běžně používaných u trestní odpovědnosti osob fyzických.¹³

Vzhledem k tomu, že právnická osoba se vyznačuje svou abstraktní povahou, jak je uvedeno výše, není možné, aby na ni byla aplikována totožná kritéria jako při hodnocení trestní odpovědnosti osob fyzických. Je tak vždy nutné přihlídnout ke skutečnosti, že vůli za právnickou osobu musí projevit osoba fyzická, nebo několik fyzických osob.¹⁴ Bohuslav ve své Trestní odpovědnosti právnických osob tvrdí, že trestní odpovědnost právnických osob narušuje princip individuální trestní odpovědnosti, neboť k založení trestní odpovědnosti

¹² ŠÁMAL, P.: K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. Trestněprávní revue. 2016, č. 11-12, s. 247-253.

¹³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-58-8, s. 92-93.

¹⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 373.

právnícké osoby je nutné přiřítelné jednání jedné nebo více osob fyzických, které jednají zaviněně i za premisy, že nejsou trestně odpovědné z důvodu nepřičetnosti.¹⁵

Skutková podstata trestného činu právnícké osoby je na rozdíl od skutkové podstaty trestného činu fyzické osoby, která je tvořena subjektem, subjektivní stránkou, objektem a objektivní stránkou, tvořena rozdílnými obligatorními znaky, a to objektem, objektivní stránkou trestného činu základní, objektivní stránkou trestného činu speciální, subjektivní stránkou a subjektem trestného činu primárním, sekundárním či terciálním. V takovém případě pak za objekt považujeme, stejně jako u osob fyzických, chráněný zájem, za základní objektivní stránku trestného činu považujeme jednání, následek a příčinnou souvislost. K trestní odpovědnosti právnícké osoby je nezbytná existence speciální objektivní stránky trestného činu, tedy, že byl čin spáchán v zájmu právnícké osoby či v rámci činnosti právnícké osoby. K naplnění subjektivní stránky trestného činu je třeba určité formy zavinění (úmysl, nedbalost), která je u právníckých osob dokazována nepřímo, tedy prostřednictvím zavinění fyzických osob, jež za právníckou osobu jednají, a to z toho důvodu, že právnícká osoba nemá vlastní vůli a nemůže ji navenek projevovat. Za primární subjekt trestného činu považujeme konkrétní právníckou osobu, za sekundární subjekt trestného činu označujeme členy statutárního orgánu, osoby ve vedoucím postavení, které provádí řídicí nebo kontrolní činnost u právnícké osoby a toho, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení právnícké osoby [§ 8 odst. 1 písm. a) – c) zákona o TOPO], a konečně za terciální subjekt považujeme osobu zaměstnance dle [§ 8 odst. 1 písm. d) zákona o TOPO].¹⁶

Zákonné požadavky trestní odpovědnosti právníckých osob jsou stanoveny následovně – právnícká osoba jedná protiprávně, přičemž za ni jedná některá z fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 zákona o TOPO, fyzickou osobou musí být jednáno v zájmu nebo v rámci činnosti právnícké osoby a dále musí být takové jednání právnícké osobě přiřítelné. Nutno podotknout, že dle zákona o TOPO, konkrétně jeho § 6 odst. 1 není trestně odpovědná Česká republika ani územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Vyloučení odpovědnosti některých právníckých osob za trestný čin bude podrobně rozebráno dále.

¹⁵ BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právníckých osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-473-2, s. 23.

¹⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 35-40.

Za protiprávní jednání je považováno takové jednání, které je v rozporu s právní normou. Jedná se o takové jednání, které ohrožuje zájmy společnosti, nebo takové zájmy poškozují. Na protiprávnost lze hledět z dvou různých úhlů, a to jako na protiprávnost formální a protiprávnost materiální. Formální protiprávnost se vyznačuje rozporností s právním řádem jako celkem. Protiprávnost tak můžeme shledat i v ustanoveních nacházejících se mimo trestní zákon, proto je také označována pojmem „protinoremnost“. Materiální protiprávnost je chápána jako společenská škodlivost činu a je tedy zřejmé, že protiprávnost materiální je základem pro protiprávnost formální.¹⁷

Jak uvádí § 8 odst. 1 zákona o TOPO, *trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak*

- a) *statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat*
- b) *osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),*
- c) *ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo*
- d) *zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c).*

Statutární orgán nahrazuje vůli právnické osoby v souladu se zákonem či zakladatelským právním jednáním. Statutární orgán může být orgánem kolektivním, a to za předpokladu, že jej tvoří více členů. Členem statutárního orgánu mohou být i právnické osoby. Za statutární orgán považujeme společníky ve veřejné obchodní společnosti, komplementáře v komanditní společnosti, jednatele ve společnosti s ručením omezeným, představenstvo v akciové společnosti s dualistickým systémem vnitřní struktury, či statutárního ředitele akciové společnosti s monistickým systémem vnitřní struktury. U obcí a

¹⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 373 – 374.

krajů považujeme za statutární orgány starostu a hejtmana. Za jinou osobu ve vedoucím postavení lze považovat např. likvidátora či vedoucího odštěpného závodu.¹⁸

Osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost je taková fyzická osoba, která fakticky působí uvnitř právnické osoby, avšak zároveň není osobou dle § 8 odst. 1 písm. a) zákona o TOPO. Osoba vykonávající kontrolní činnost bude např. členem dozorčí rady nebo výboru pro audit, popřípadě půjde o radu či zastupitelstvo obce nebo kraje ve věcech územně samosprávných celků.¹⁹

Osoba, která vykonává rozhodující vliv na řízení právnické osoby, jestliže její jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, může být jak fyzickou, tak právnickou osobou pohybující se vně předmětné právnické osoby, avšak přesto vykonávající vliv na rozhodování této právnické osoby. Nejčastěji půjde o tzv. podnikatelská seskupení, za které můžeme považovat ovlivnění, ovládnutí²⁰ a koncern, popřípadě o osobu s faktickým vlivem, tedy například o bývalého majoritního akcionáře, který fakticky řídí právnickou osobu skrze současné akcionáře.

Pokud spáchá trestný čin zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, musí být orgány činnými v trestním řízení dokázáno, že šlo skutečně o plnění pracovních povinností, a to jak na pracovišti, tak mimo něj. Podstatná bude materiální povaha vztahu fyzické a právnické osoby, tedy jestli činnost fyzické osoby odpovídá svou povahou výkonu závislé práce.²¹

Jelikož zákon blíže nespécifikuje pojmy „jednání v zájmu či ve prospěch právnické osoby“, je nutné tyto pojmy vykládat co možná nejdříve a považovat za takové jednání jak konání, tak opomenutí, a to úmyslné či nedbalostní.²² Výklad pojmů přiblížil Nejvyšší soud

¹⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 40-44.

¹⁹ BOHUSLAV, L.: Úvahy nad základními stavebními kameny (a jejich nedostatky) českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In VI. konference studentské vědecké odborné činnosti: sekce doktorandských prací / Pavel Šturma (ed.). - Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, ISBN: 978-80-87146-84-2, s.14.

²⁰ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 75.

²¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 49.

²² JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 375.

ve svém usnesení ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, publikovaném pod číslem 23/2016 Sb. rozh. tr., ve kterém stanoví, že *protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů..., má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právnické osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnické osoby.*

Spáchání činu v rámci činnosti lze chápat jako spáchání činu v rozmezí předmětu činnosti, popřípadě jako spáchání činu při provozních či obdobných činnostech, avšak vždy se bude jednat o individualizované hledisko závisející na konkrétních okolnostech.

Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016, publikováno pod č. 29/2017 Sb. rozh. tr., *k trestní odpovědnosti právnické osoby postačí i jen jeden z alternativně stanovených vztahů jednání některé z osob uvedených v § 8 odst. 1 zákona o TOPO k právnické osobě, tedy jednání takové fyzické osoby v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti.*

Protiprávní čin spáchaný v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby může být spáchan konáním, opomenutím, a to jak úmyslnou, tak nedbalostní formou zavinění.²³

Podmínkou vzniku trestněprávní odpovědnosti právnické osoby je také přičitatelnost jednání výše uvedených fyzických osob právnické osobě. Přičitatelnosti je věnován § 8 odst.2 zákona o TOPO, který stanoví že

Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán

- a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c),
nebo*
- b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení
nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c)*

²³ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 75.

anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Zákonodárce § 8 odst. 2 zákona o TOPO nahrazuje ve své podstatě institut zavinění u fyzických osob, neboť právnická osoba sama o sobě nemůže jednat zaviněně, ve zkratce se tak jedná o fikci zavinění.²⁴

Dle § 8 odst. 2 písm. a) zákona o TOPO se jednání zmíněných osob právnické osobě přičítá bez dalšího.²⁵ Liberace právnické osoby je v tomto případě možná pouze tehdy, pokud dle § 8 odst. 5 zákona o TOPO „...vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“

Autorka konstatuje, že výše zmíněná ustanovení mohou v určitých situacích působit jako ustanovení zavádějící objektivní odpovědnost právnické osoby, ačkoli důvodová zpráva k zákonu o TOPO jasně stanoví, že „je však třeba odmítnout myšlenku, že by trestní odpovědnost právnických osob byla odpovědností objektivní“.²⁶ Toto tvrzení je podpořeno argumenty, kdy důvodová zpráva k zákonu o trestí odpovědnosti právnických osob stanoví, že „od odpovědnosti za výsledek se konstrukce této odpovědnosti odlišuje, neboť jejím předpokladem je jednak naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu, jednak deficit v kontrolní či řídicí rovině právnické osoby, a to buď ve formě zaviněného spáchání trestného činu osobami v řídicím či kontrolním postavení, nebo ve formě zaviněného nedostatečného dohledu, kontroly či organizace.“²⁷

O objektivní trestní odpovědnosti právnických osob polemizuje Jelínek ve svém trestním právu hmotném, kdy poukazuje na nesprávné použití pojmu „zprostit se“, který může vyvolávat dojem, že trestní odpovědnost právnických osob je právě odpovědností

²⁴ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 76.

²⁵ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 158.

²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o TOPO.

²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o TOPO.

objektivní.²⁸ Ačkoli smyslem zákona zajisté nebylo zavést objektivní odpovědnost právnických osob, současný postoj orgánů činných v trestním řízení, konkrétně státního zastupitelství, může naznačovat opak. Dle Pelce je právě státním zastupitelstvím široce zastáván názor, že důkazní břemeno ve vztahu k § 8 odst. 5 zákona o TOPO nese právnická osoba.²⁹ Usuzuje tak například z metodiky Nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob³⁰, dle které je na právnické osobě, aby předložila podklady k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí. Dochází tak k obrácení důkazního břemene a de facto nejen ke stanovení povinnosti přijmout opatření, která lze po právnické osobě spravedlivě požadovat, ale také provádět opatření takovým způsobem, aby bylo možné jejich přijetí a provedení dokázat.³¹ Výše uvedený postoj státního zastupitelství může z § 8 odst. 5 zákona o TOPO činit spíše tzv. liberační důvod, který se v právní teorii úzce pojí s objektivní odpovědností, což je v souvislosti s trestním právem nesprávné, a zároveň (za určitých okolností) k rozporu s ústavním principem presumpce nevinny.³² Pelc narozdíl od Nejvyššího státního zastupitelství zastává názor, že subjektivní důkazní břemeno právnickou osobu netíží a důkazní břemeno není obráceno, neboť by taková skutečnost musela vyplývat přímo ze zákona. Pouhá nevhodná terminologie § 8 odst. 5 zákona o TOPO nezakládá právnické osobě povinnost tvrzení ani důkazní povinnost, natož pak nezakládá objektivní odpovědnost právnické osoby.³³

Dle § 8 odst. 2 písm. a) zákona o TOPO je právnická osoba odpovědná za jednání svého zaměstnance, avšak taková odpovědnost je podmíněna rozhodnutím, schválením nebo pokynem orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odstavci 1 písm. a) až c) zákona o TOPO. Zároveň zákon ukládá právnické osobě povinnost předcházet trestné činnosti, zejména tím, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) zákona o TOPO musí provádět taková opatření, která mají provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat. Dle zákona se jedná zejména o

²⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 376.

²⁹ PELC, V.: Důkazní břemeno v trestním řízení. In JELÍNEK, J. a kolektiv: Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-287-5, s. 125-126.

³⁰ Nejvyšší státní zastupitelství. Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Druhé, upravené a doplněné vydání. [online]. [cit. 3. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/soubory-ke-staeni>.

³¹ PELC, V.: Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. Bulletin advokacie. 2018, č. 11, s. 40 - 43, ISSN: 1210-6348.

³² PELC, V.: Limity trestní odpovědnosti právnických osob. In JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-205-9, s. 65.

³³ PELC, V.: Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. Bulletin advokacie. 2018, č. 11, s. 40 - 43, ISSN: 1210-6348.

povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, nebo učinění nezbytných opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu. Je nutné podotknout, že se zákon nespokojí s pouze formálními kroky, ale daná opatření musí být skutečně prováděna tak, aby byla efektivní.³⁴

Jak už bylo výše naznačeno, § 8 odst. 5 zákona o TOPO, který stanoví že *právníká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila*, umožňuje právníkům osobám vyvinut se tak, aby za určitých okolností za protiprávní jednání fyzické osoby neodpovídaly. Toto ustanovení bylo do zákona přidáno teprve zákonem č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníků osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Cílem tohoto ustanovení bylo zmírnit trestněprávní odpovědnost právníků osob a ochránit právníkové osoby před excesy jejich orgánů či zaměstnanců, avšak vzhledem k jeho komplikovanosti lze polemizovat, zda svého cíle dosáhlo. Komplikovanost ustanovení lze sledovat především v zavedení pro trestní právo nových, nepřesných a blíže nespecifikovaných pojmů, jejichž výklad může být velice problémový. Jedná se především o termíny „veškeré úsilí“ a „spravedlivě požadovat“.

Pojmem „veškeré úsilí“ se zabýval Vrchní soud v Praze ve svém usnesení sp. zn. 6 To 7/2017, ze dne 09. března 2017, ve kterém stanovil, že *za veškeré úsilí, které je možno po právníkové osobě spravedlivě požadovat, je třeba považovat naplnění formálních kroků (compliance program apod., s nimiž bude předmětná fyzická osoba ad § 8 odst. 1 TOPO seznámena a na níž bude vynucena jejich akceptace) a současně poctivou prokazatelnou snahu právníkové osoby, aby byla přijatá ochranná opatření životaschopná, byla naplňována, vyžadována, kontrolována, vynucována a revidována*.

Ve stejném rozhodnutí, tedy v usnesení sp. zn. 6 To 7/2017, ze dne 09. března 2017, se Vrchní soud v Praze zabýval i pojmem „spravedlivě požadovat“, o němž stanovil, že *kritéria spravedlivosti mohou být různá, v neposlední řadě i ekonomická. Od právníkové osoby, jež má složitou vnitřní strukturu, v případě podniku – má vysoký obrat a velký počet zaměstnanců, lze oprávněně požadovat vyšší míru úsilí (nemateriálního a materiálního) vynaloženého na ochranu právníkové osoby samotné před protizákonným jednáním v jejím zájmu nebo v rámci*

³⁴ BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právníků osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-473-2, s. 129-130.

její činnosti, kterého by se mohly dopustit osoby uvedené v § 8 odst. 1 TOPO, než v případě právnické osoby/podniku menších měřítek. Závěr o tom, co je možno spravedlivě požadovat musí orgány činné v trestním řízení učinit na základě hodnocení důkazů podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu (§ 2 odst. 6 tr. ř.), přičemž pochybnosti o tom, do jaké míry je požadavek spravedlivý, mohou najít odraz v aplikaci zásady v pochybnostech ve prospěch obviněného.

1.3.3. Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin

Dle § 6 odst. 1 zákona o TOPO není trestně odpovědná Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Tímto ustanovením je určena osobní působnost zákona o TOPO.

Na otázku, proč zákonodárce vyloučil z trestní odpovědnosti Českou republiku a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci, nám odpovídá důvodová zpráva k zákonu o TOPO, která stanoví, že trestný čin spáchaný představitelem České republiky, a to i jménem České republiky, nemůže vycházet z vnitřních zájmů státu, a proto jsou trestné činy spáchané představitelem státu považovány za jejich osobní trestné činy. Česká republika je tvořena organizačními složkami státu, které nejsou z tohoto důvodu trestně odpovědné, přičemž je nutno podotknout, že organizační složku státu ani nelze považovat za právnickou osobu. Dalším z argumentů, který důvodová zpráva k zákonu o TOPO předkládá je skutečnost, že by stát trestal sám sebe a takové trestání by mohlo být neefektivní. Předmětná důvodová zpráva pak uvádí, že územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci jsou vyloučeny obdobně.³⁵ Česká republika je z trestní odpovědnosti vyloučena absolutně, tedy nejen při výkonu veřejné moci, jako je tomu u územně samosprávných celků.

Jedná-li územně samosprávný celek jako veřejnoprávní subjekt, nebude trestně odpovědný, a to ani v samostatné či přenesené působnosti, přičemž stejná pravidla se budou vztahovat i na organizační složky obce či kraje.

Pokud se ovšem Česká republika či územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci majetkově účastní na jiné právnické osobě, trestní odpovědnost této právnické osoby, na které se majetkově účastní, se nevylučuje.³⁶

³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

³⁶ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 52-58.

2. Stručně o vývoji institutu trestněprávní odpovědnosti právnických osob v českém právu

Vzhledem ke skutečnosti, že trestní odpovědnost právnických osob je doménou zemí spadajících pod angloamerickou kulturu práva, kde má trestní odpovědnost právnických osob dlouhou tradici, není překvapením, že státy kontinentální kultury práva považují tento institut za poměrně nový, komplikovaný a kontroverzní. Podobně se k této záležitosti postavila i Česká republika, která přistoupila k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob teprve před několika málo lety.

Prvním institutem, který alespoň vzdáleně připomínal trestní odpovědnost právnických osob, byl institut jednání za jiného, který byl zakotven zákonem č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a to s účinností od 1. ledna 1998. Tato novela umožňovala sankcionovat právnickou osobu trestem zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, a to i po účinnosti trestního zákoníku účinného od 1. ledna 2010.³⁷

Již v roce 2004 byl Poslanecké sněmovně předložen vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který byl hned v prvním čtení zamítnut, a to například z důvodu údajné nadbytečnosti. Zřejmě vzhledem k výše uvedenému, tedy ke striktnímu odmítnutí vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, nedošlo k zakotvení institutu trestní odpovědnosti právnických osob do trestního zákoníku účinného od 1. ledna 2010.³⁸

S vývojem mezinárodní spolupráce bylo více než nutné, aby se Česká republika přidala k celoevropskému proudu a zavedla institut trestní odpovědnosti právnických osob. Při řešení otázky, zda zavést delikt ní odpovědnost právnických osob trestní formou a s tím spojenou úpravu, proti sobě logicky stály argumenty vyjadřující důvody pro zavedení či nezavedení trestní odpovědnosti právnických osob.

Mezi argumenty pro přijetí úpravy a pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice patřil například rozvoj moderní společnosti a s tím spojená

³⁷ BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-473-2, s. 85-86.

³⁸ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, ISBN: 978-80-7201-683-9, s. 15-16.

globalizace ekonomiky. Vzhledem k tomu, že právnické osoby fungují na mezinárodním trhu, je nutné zajistit jejich postizitelnost při protiprávním jednání, a to minimálně v oblasti životního prostředí a hospodářské stability. Za další z takových argumentů lze považovat neefektivitu individuální trestní odpovědnosti, tedy v případě, že by nebylo možné dohledat fyzickou osobu, která trestný čin za právnickou osobu spáchala, nebylo by ani možné za prokazatelně spáchaný trestný čin kohokoli potrestat, a nebylo by tak možné naplnit základní funkce trestního práva, tedy funkci ochrannou, represivní, preventivní i regulativní. Další z argumentů je vázanost České republiky mezinárodními závazky, které ve svém obsahu pracují s deliktí odpovědností právnických osob. Dále je nutno vzít v potaz jednoznačnou skutečnost, že právnickým osobám je přiznáváno stále více práv, a tedy nutnost, aby práva byla vyvážena povinnostmi a s tím související trestní odpovědností. Nutnost zavést deliktí odpovědnost právnických osob trestní formou byla podpořena nedostatečnou úpravou deliktí odpovědnosti mimotrestní normy a nedostatečnou propracovaností mimotrestních řízení.³⁹

Argumenty proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob spočívaly zejména ve skutečnosti, že právnická osoba je pouze fiktivním útvarem, který nemá vůli a nemá tak způsobilost jednat zaviněně. Za další z důvodů, proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob bylo nastolení kolektivní viny, tedy že sankce postihuje i nevinné osoby (např. členy právnické osoby, zaměstnance či věřitele právnické osoby), možnost řešit deliktí jednání jinými veřejnoprávními prostředky a možná přetíženost trestního soudnictví.⁴⁰ Panovaly také názory, jež považovaly přijetí zákona za projev alibismu, neboť ke stíhání právnické osoby může dojít v momentě, kdy nebude možné odhalit pachatele mezi osobami fyzickými.⁴¹

I přes výše zmiňované byl v roce 2011 přijat vládní návrh zákona o TOPO a došlo tak k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu. Ačkoli byl zákon schválen Poslaneckou sněmovnou i Senátem Parlamentu České republiky, využil prezident republiky své právo vrátit přijatý zákon Parlamentu. V prosinci 2011 bylo veto prezidenta republiky Poslaneckou sněmovnou Parlamentu přehlasováno a zákon byl 22.

³⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestí právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 364-366.

⁴⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestí právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 366-367.

⁴¹ NOVÁČKOVÁ, S.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim – od návrhu k účinné právní úpravě. Trestněprávní revue. 2012, č. 2, s. 30.

prosine 2011 vyhlášen ve sbírce zákonů, a to s účinností od 1. ledna 2012. Dle Jelínka se jedná o příliš krátkou lhůtu k seznámení se s novou úpravou a principy, zvláště pokud jde o tak zásadní právní otázku a vyjadřuje tak svůj názor o neúctě zákonodárců k právu.⁴²

⁴² JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-58-8, s. 100.

3. Prameny trestního řízení proti právnickým osobám

Za prameny trestního řízení, respektive prameny trestního práva procesního, považujeme právní předpisy České republiky, právní předpisy Evropské unie, mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána či amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky. „*Pramenem trestního práva procesního tedy rozumíme všechny právní předpisy, které obsahují normy trestního práva procesního.*“⁴³

3.1. Mezinárodní prameny

Článek 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále také jako „*Ústava*“) stanoví, že *vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*

Autorka práce považuje za obsahově nejvýznamnější mezinárodní smlouvy vztahující se k trestnímu řízení proti právnickým osobám, především Mezinárodní pakt o občanských a politických právech⁴⁴ a Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod⁴⁵, a to zejména z důvodu existence ustanovení vyjadřujících právo na spravedlivý proces. Takové právo by nepochybně mělo náležet i právnickým osobám. Stejný názor vyjadřuje i Dědič v Trestní odpovědnosti právnických osob, který dále pro důkaz uvádí rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. listopadu 2002 ve věci Fortum Oil and Gas Oy proti Finsku, č. 32559/96, oddíl 2, či zprávu Evropské komise pro lidská práva ze dne 30. května 1991 ve věci Société Sténuit proti Francii, č. 11598/85, § 66.⁴⁶

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech formuluje myšlenku práva na spravedlivý proces v článku 14, který vyjadřuje rovnost stran před soudem, právo na

⁴³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 61.

⁴⁴ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. United Nations. Informační centrum OSN v Praze [online]. Copyright (c) UNIC Praha. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné také z: <http://www.osn.cz/knihovna/dokumenty/osn/>.

⁴⁵ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Novelizované znění z 01. 06. 2010. Evropský soud pro lidská práva. [online]. [cit. 8. 2. 2019]. Dostupné také z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

⁴⁶ DĚDIČ J.: § 1. Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům. In ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 78.

spravedlivý a veřejný výslech před nezávislým soudem, a zároveň minimální záruky každé osoby obviněné ze spáchání trestného činu.⁴⁷

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod vyjadřuje právo na spravedlivý proces v článku 6, který stanoví právo každého, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, a zároveň stanoví minimální práva obviněného.⁴⁸

3.2. Prameny práva EU

Vzhledem k integraci členských států Evropské unie můžeme sledovat snahy o soulad trestněprávních norem. K takovému postupu dochází například skrze politiku v oblasti justice a vnitra, kdy je na členské státy vytvářen tlak na sjednocování, a to jak hmotněprávních i tak procesněprávních předpisů. Vzhledem k roztržitosti úprav, která je důsledkem suverenity států nemůžeme považovat trestní právo Evropské unie za sjednocené – tvořící ucelený systém, ale naopak za roztržitěné.

Z důvodu stále rostoucí mezinárodní kriminality je nezbytné, aby členské státy vytvářely nadnárodní trestní právo hmotné, avšak bez jeho vtělení do nadnárodního trestního práva procesního ztrácí tvorba nadnárodního práva hmotného svůj účel, neboť nemůže být plnohodnotně realizováno, přesto je však myšlenka nadnárodního trestního procesu pro suverénní státy spíše neuspokojivá. Hlavním cílem nadnárodní úpravy je zajistit vyšší míru bezpečnosti na území Unie.

Za existence pilířové soustavy EU byla zahrnuta spolupráce v oblasti bezpečnosti a justice ve třetím pilíři, avšak s přijetím Lisabonské smlouvy⁴⁹, která pilířovou soustavu zrušila, vznikl nový právní základ. Současná spolupráce je realizována součinností ministerstev, soudních a jiných orgánů činných v trestním řízení a také legislativní činností, jejímž cílem je sblížit trestněprávní předpisy členských států. Mezi základní okruhy spolupráce můžeme zařadit vzájemné uznávání rozhodnutí ve věcech trestních, vzájemné

⁴⁷ Čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. United Nations. Informační centrum OSN v Praze [online]. Copyright (c) UNIC Praha. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné také z: <http://www.osn.cz/knihovna/dokumenty/osn/>.

⁴⁸ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Novelizované znění z 1. 6. 2010. Evropský soud pro lidská práva. [online]. [cit. 8. 2. 2019]. Dostupné také z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

⁴⁹ Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropské unie, ze dne 13. 12. 2007. Úřední věstník Evropské unie. C 306/1, 17. 12. 2007, s. 1-271. ISSN: 1725-5163. [online]. [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>.

uznávání ve vztahu k zajištění důkazů, ochranu obětí trestných činů, či výměnu informací z trestních rejstříků.⁵⁰

Zásluhou primárního práva Evropské unie, do kterého patří Smlouva o fungování Evropské unie (dále také jako „SFEU“), Smlouva o Evropské unii a Listina základních práv Evropské unie (dále také jako „LZPEU“), jsou v předpisech EU zakotveny základní principy a základní práva důležitá pro evropské trestní právo procesní, konkrétně se jedná například o princip vzájemného uznávání rozhodnutí (Článek 82 SFEU), právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces (článek 47 LZPEU), presumpce nevinoty a právo na obhajobu (článek 48 LZPEU), zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů (článek 49 LZPEU) a právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin (článek 50 LZPEU).

Článek 82 SFEU dále umožňuje, aby Evropský parlament a Rada přijímaly řádným legislativním postupem harmonizační směrnice, které stanoví minimální pravidla v oblasti důkazů, práv osob v trestním řízení, či práv obětí. Tento výčet není ovšem taxativní, neboť článek 82 SFEU umožňuje stanovit minimální pravidla v dalších zvláštních aspektech trestního řízení, avšak za podmínky, že Rada rozhodla o předem určených aspektech jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.⁵¹

V rámci úpravy minimálních standardů procesních práv je vhodné uvést relevantní příklady unijní právní úpravy vztahující se k trestnímu řízení proti právnickým osobám, a to Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení, úřední věstník OJ 280/2010, Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody, úřední věstník L 264, či Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení, úřední věstník OJ L 142.⁵²

⁵⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 81-94.

⁵¹ čl. 82 Smlouvy o fungování Evropské Unie. Úřední věstník Evropské Unie. C202/1, 07. 06. 2016, s. 47-366, ISSN 1977-0863. [online]. [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC>.

⁵² NOVOTNÁ, E.: Trestní řízení proti právnickým osobám. Praha, 2017. Diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. s. 17 [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/171162>. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

3.3. Vnitrostátní prameny práva

3.3.1. Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod (dále také jako „LZPS“) byla vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., čímž se stala součástí ústavního pořádku České republiky. Vzhledem k tématu práce se bude autorka podrobněji zabírat převážně hlavou pátou – právo na soudní a jinou právní ochranu. V hlavě páté je vyjádřeno právo na spravedlivý proces, a to prostřednictvím základních zásad trestního řízení, mezi které lze zařadit zásadu rovnosti zbraní (čl. 37 odst. 3 LZPS), právo na obhajobu (čl. 37 LZPS, čl. 40 odst. 3 LZPS), zásadu veřejnosti (čl. 38 odst. 2 LZPS), zásadu rychlosti řízení (čl. 38 odst. 2 LZPS), presumpci nevinny (čl. 40 odst. 2 LZPS). Mimo hlavu pátou nalezneme velice důležitou zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů (čl. 8 odst. 2 LZPS), která je úzce spojena se zásadou nullum crimen sine lege (čl. 39 odst. LZPS).

Listina základních práv a svobod sice doslovně neuvádí, že se její články vztahují i na osoby právnické, avšak dle nálezu Ústavního soudu ze dne 19. ledna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93, publikováno pod č. N 3/1 SbNU 23, *lze dovodit ochotu státu poskytovat ochranu i právnickým osobám, pokud jde o základní práva a svobody*.

To, že ochrana základních práv a svobod je poskytována i právnickým osobám dále dosvědčuje existence ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, které stanoví, že *ústavní stížnost jsou oprávněni podat fyzická nebo právnická osoba*. Dle komentáře k tomuto ustanovení je ústavní stížnost oprávněna podat právnická osoba soukromého práva, přičemž další podmínkou je způsobilost být nositelem ústavně zaručených práv a svobod. Je zřejmé, že u právnických osob bude nutno zkoumat, zda jí určité základní právo náleží, jelikož ne všechna ústavně zaručena základní práva a svobody jsou svou povahou určena právnickým osobám, a to například zákaz mučení či právo na život.⁵³

3.3.2. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)

Trestní řád je považován za základ trestního práva procesního. Vzhledem k jeho stáří a k velkému počtu rekonstrukcí, trestní řád nemusí ve všech směrech odpovídat potřebám trestního procesu 21. století. Z tohoto důvodu je v současnosti pracováno na tvorbě nového

⁵³ FILIP, J., HOLLÄNDER, P., ŠIMÍČEK, V.: Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN: 978-80-7179-599-5, s. 490.

trestního řádu. Úkolem nového trestního řádu bude s přihlédnutím ke společenskému vývoji a ke společenským změnám zjednodušit a zrychlit trestní řízení, zásluhou čehož by mělo dojít ke značnému zkrácení doby mezi spácháním trestného činu a případným sankcionováním pachatele. Značného zjednodušení se dočkají administrativní úkony orgánů činných v trestním řízení, a to v návaznosti na proces elektronizace justice.⁵⁴

V současné době platný a účinný trestní řád lze rozdělit do pěti částí, a to konkrétně na část společná ustanovení, přípravné řízení, řízení před soudem, některé úkony související s trestním řízením a přechodná a závěrečná ustanovení.

Trestní řád je subsidiárním právním předpisem ve vztahu k zákonu o TOPO, tedy v řízení proti právníkům osobám se užije trestního řádu tehdy, pokud to není z povahy věci vyloučeno, či pokud nestanoví zákon o TOPO jinak.

Vzhledem k tomu, že trestní řád je považován za základní stavební kámen a zákon o TOPO vytváří pouze nadstavbu obecných předpisů týkajících se osob fyzických, mohou nastat níže popsané varianty použití předmětných právních předpisů.

Zprvce se jedná o situaci, kdy zákon o TOPO stanoví zvláštní právní úpravu, přičemž v takovém případě bude postupováno pouze dle zákona o TOPO. Zadruhé může nastat opačná situace, tedy že určitý institut není v zákoně o TOPO upraven, proto bude nutné užít trestního řádu. Zatřetí může nastat situace, kdy je určitý institut upraven v zákoně o TOPO pouze částečně, pak bude nezbytné patřičně doplnit předmětnou úpravu ustanoveními z trestního řádu.⁵⁵

3.3.3. Zákon o trestní odpovědnosti právníků osob a řízení proti nim

Jak bylo uvedeno výše, zákon o TOPO je považován za doplňkový v souvislosti s trestním zákoníkem a trestním řádem. Zřejmě i z tohoto důvodu obsahuje pouze 48 ustanovení (avšak nutno podotknout, že ustanovení § 28, § 43–47 byla zrušena), které jsou jak hmotněprávní, tak procesněprávní, přičemž procesní ustanovení začínají § 28, respektive § 29 zákona o TOPO, tedy jeho čtvrtou částí. V zákoně jsou samostatně upraveny procesní instituty místní příslušnosti, vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání, společného

⁵⁴ Ministerstvo spravedlnosti. Justice.cz: Trestní právo procesní. Úvod. [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/uvod/>.

⁵⁵ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právníků osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 35-38.

řízení, zrušení, zániku a přeměny právnické osoby, zajišťovacích opatření, úkonů právnické osoby, její obhajoba, předvolání, předvedení, pořádkové pokuty, výslechu a závěrečné řeči v hlavním líčení a ve veřejném zasedání, výkonu trestu zrušení právnické osoby, výkonu trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, výkonu trestu zákazu přijímání dotací a subvencí či výkonu trestu uveřejnění rozsudku. V části páté zákona nalezneme zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních a v části šesté je stanovena účinnost zákona.

Přijetím zákona o TOPO byly dotčeny základní zásady trestního práva, tedy že k zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby se dále přidala zásada trestní odpovědnosti právnické osoby a vzniká tak nová zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. Přijetím zákona vznikla také zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby.⁵⁶ Dle Klímy je také porušována zásada *ne bis in idem*, podle níž je nemožné trestat víckrát za totožný skutek. Přestože formálně za trestný čin odpovídají dva různé subjekty, materiálně může nastat případ, kdy zejména v jednočlenné společnosti (resp. právnické osobě), bude dvakrát potrestána tatáž osoba.⁵⁷

Autorka se s názorem Klímy plně ztotožňuje, neboť se v rámci své praxe s obdobným případem opakovaně setkala. Přestože fakticky dochází k porušování zásady *ne bis in idem*, soudy využívají argumentace založené na (formální) rozdílnosti subjektů, přičemž tento právní názor nebyl doposud překonán. Takový postup lze dle autorky považovat za přehnaný formalismus, který opakovaně Ústavní soud označil za nežádoucí, a to například ve svém nálezu ze dne 13. července 2010, sp. zn. I. ÚS 62/08, publikováno pod č. N 143/58 SbNU 195, ve kterém vyjádřil názor že *z obecného hlediska je úvodem namíste připomenout, že Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prokázal, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmé nespravedlnosti.*

⁵⁶ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestí právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3, s. 38-40.

⁵⁷ KLÍMA, K.: Ústavněprávní aspekty zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. In JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-205-9, s. 13.

4. Trestní řízení proti právnickým osobám

V trestním řízení proti právnickým osobám je primárně postupováno dle trestního řádu – pokud to není z povahy věci vyloučeno, či pokud nestanoví zákon o TOPO jinak – za doplňkového použití zákona o TOPO. Trestní řízení je tvořeno pěti stádii, mezi které patří přípravné řízení, předběžné projednání žaloby, hlavní líčení, opravné řízení a řízení vykonávací. Jednotlivá stadia řízení se zaměřením na řízení proti právnickým osobám budou podrobně rozebrána v následujících kapitolách.

Autorka pro úplnost práce dodává, že dle § 2 odst. 3 trestního řádu je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, není-li stanoveno jinak. Účelem této zásady je zajistit ochranu společnosti před trestnými činy. Je otázkou, zda zásady legality v tomto ustanovení využít i vůči tzv. prázdným schránkám, tedy proti právnickým osobám bez majetku, které jsou často nástrojem či prostředkem trestné činnosti, či proti právnickým osobám, na jejichž majetek byl prohlášen konkurz. Uplatnění trestní odpovědnosti pro takovým právnickým osobám není zcela účinné, a to z důvodu reálné nemožnosti sankcionovat takovou právnickou osobu. Z teoretického hlediska by k určitým sankcím přistoupeno být mohlo, avšak reálný dopad takové sankce bude nulový a pro společnost nepřínosný. Dle názoru Dankové by mělo být přistoupeno k alternativnímu řešení v podobě jejich zrušení dle mimotrestních norem. Ačkoli se v uvedených případech dostává zásada legality do přímého sporu s účelností a efektivností trestního stíhání právnických osob, je státní zástupce povinen tuto zásadu ctít a stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví.⁵⁸ Autorka práce se bude v následujícím textu věnovat situacím standardním, tedy takovým, kdy je zásada legality plně v souladu s efektivností trestního řízení proti právnické osobě.

4.1. Přípravné řízení

Definici přípravného řízení nalezneme v § 12 odst. 10 trestního řádu, který stanoví že se rozumí *přípravným řízením úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky*

⁵⁸ DANKOVÁ, K. Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality. In JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-205-9, s. 138-145.

zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování. Stručněji řečeno se jedná o úsek počínaje zahájením úkonů trestního řízení do podání obžaloby (či jiného procesního úkonu, který je relevantní).⁵⁹

Přípravné řízení napomáhá včasnému nalezení důkazů a zajištění jejich obsahu, a to primárně u důkazů, které jsou ohroženy rizikem zmaření, zničení nebo ztráty. Z toho důvodu by se přípravné řízení mělo vyznačovat rychlostí, aby mohlo být dosaženo efektivní reakce na trestný čin. Zároveň by v přípravném řízení, až na zákonem stanovené výjimky, měla být ctěna zásada nevěřejnosti, aby nedocházelo k maření důkazů či spravedlnosti, na kterou dohlíží státní zástupce, jenž je v přípravném řízení považován za dominující orgán. Přípravné řízení získává podklady pro rozhodnutí o podání obžaloby, tedy objasňuje skutečnosti, které mohou být pro takové rozhodnutí důležité.

S výjimkou zkráceného přípravného řízení lze přípravné řízení rozdělit do dvou na sebe navazujících úseků, a to na postup před zahájením trestního stíhání a na úsek vyšetřování, který začíná zahájením trestního stíhání a končí podáním obžaloby (či jiného procesního úkonu, který je relevantní).

Jak je naznačeno výše, přípravné řízení může mít více forem, kterými jsou standardní přípravné řízení, rozšířené přípravné řízení, které je využíváno při vyšetřování trestných činů, k jejichž rozhodování je v prvním stupni příslušný krajský soud a zkrácené přípravné řízení, které se využívá převážně u přečinů, jelikož umožňuje postavit zrychleně pachatele před soud.

4.1.1. Postup před zahájením trestního stíhání

Před zahájením trestního stíhání je policejní orgán povinen vyhodnotit podněty, poznatky či trestní oznámení tak, aby bylo možné učinit závěr o důvodném podezření ze spáchání trestného činu právnickou osobou.⁶⁰ Aby bylo možné učinit takový závěr, je policejní orgán povinen postupovat dle § 158 odst. 1 trestního řádu, tedy *učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.* Účelem je dle výše uvedeného prověřit a objasnit skutečnosti,

⁵⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 489.

⁶⁰ CHMELÍK, J. a kolektiv: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6, s. 308.

kteřé nasvědčují tomu, že právnícká osoba spáchala trestný čin, a zároveň takovou právníckou osobu odhalit.

Policejní orgán sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení, jejichž účelem je objasnit skutečnosti, které nasvědčují či nenasvědčují tomu, že byl právníckou osobou spáchán trestný čin. Opis takového záznamu zašle do 48 hodin státnímu zástupci, avšak není vyloučeno, aby v případech, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, policejní orgán sepsal úřední záznam až po provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů. Sepsáním úředního záznamu počíná přípravné řízení, a zároveň dohled státního zástupce nad zákonností řízení. V této fázi řízení může policejní orgán požadovat po právnícké osobě například vysvětlení, přičemž právnícká osoba je oprávněna využít právní pomoci advokáta.⁶¹ Za právníckou osobu obvykle podává vysvětlení ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle zák. č. 99/1963 sb., občanský soudní řád (dále také jako „**občanský soudní řád**“), popřípadě zmocněnec, avšak ve všech uvedených případech je nutné splnění požadavku dostatečných znalostí ve věci. Pokud má předmětné vysvětlení povahu neopakovatelného úkonu, sepíše se o jeho obsahu úřední záznam.

Jelikož jednou z podstat přípravného řízení je rychlé a včasné zajištění důkazů, je trestním řádem stanovena maximální doba jeho trvání, konkrétněji řečeno, prověřování musí být skončeno do dvou měsíců, jestliže věc patří do příslušnosti samosoudce a ve věci se nekoná zkrácené přípravné řízení, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu, pak musí prověřování skončit do tří měsíců. Pokud věc patří v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu, musí být prověřování skončeno do šesti měsíců.⁶²

Pokud policejní orgán shromáždí dostatek důkazního materiálu, kterým odůvodní závěr, že trestný čin spáchala určitá právnícká osoba, přičemž důkazní materiál bude dostatečným podkladem pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání, postupuje dále dle § 160 odst. 1 trestního řádu, tedy rozhodne o zahájení trestního stíhání právnícké osoby jako obviněného, a to usnesením. Pokud policejní orgán či státní zástupce dospěje k závěru, že nejsou splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání proti právnícké osobě, odevzdá věc jinému orgánu, nebo ji odloží. V takovém případě postupuje podle § 159a trestního řádu. Přestože má být trestní stíhání zahájeno neprodleně po splnění podmínek, existuje výjimka umožňující dočasné odložení trestního stíhání pro případy uvedené v § 159b odst. 1, §159b odst. 3 a §

⁶¹ § 158 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁶² § 159 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

159c trestního řádu. V řízení proti právnickým osobám se tato úprava použije plnohodnotně pouze s tím omezením, že charakteristika uvedena v § 159b a § 159c trestního řádu se bude vztahovat pouze na trestné činy, kterých se právnická osoba může dopustit dle § 7 zákona o TOPO.⁶³

Autorka práce podotýká, že ve stádiu před zahájením trestního stíhání mohou orgány činné v trestním řízení přistoupit k použití operativně pátracích prostředků, a to i v případě trestního řízení proti právnickým osobám. Jak už bylo uvedeno výše, použití úpravy je limitováno § 7 zákona o TOPO, tedy trestnými činy, kterých se může právnická osoba dopustit. Mezi operativně pátracími prostředky lze zařadit institut předstíraného převodu, sledování osob a věcí či použití agenta. V případě, že by v trestním řízení došlo k použití operativně pátracích prostředků, jsou příslušné orgány činné v trestním řízení povinny postupovat dle § 158b a následujících trestního řádu.

4.1.2. Zahájení trestního stíhání a další postup v něm

Pokud jsou splněny podmínky uvedené výše, tedy vyloučily-li z prověřování odůvodněné skutečnosti o spáchání trestného činu a zároveň existuje dostatečně odůvodněný závěr, že trestný čin spáchala konkrétní právnická osoba, a pokud neexistují důvody pro odevzdání, odložení či dočasné odložení věci, rozhodne neprodleně policejní orgán o zahájení trestního stíhání této právnické osoby. To neplatí u spáchaných trestných činů, k jejichž stíhání je vyžadován předchozí souhlas poškozeného a který nebyl poškozeným udělen. Ohledně souhlasu poškozeného Nejvyšší soud vyjádřil v rozhodnutí ze dne 19. ledna 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010, publikováno pod č. 10/2012 Sb. rozh. tr., svůj názor, že *ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu, které vyžaduje v určitých případech souhlas poškozeného s trestním stíháním, se uplatní jen tehdy, je-li poškozeným fyzická osoba. Proto byla-li trestným činem způsobena škoda na majetku právnické osoby (např. obchodní společnosti) nebo je-li právnická osoba z jiného důvodu poškozeným (§ 43 odst. 1 trestního řádu), není trestní stíhání podmíněno souhlasem této právnické osoby, která nemůže být vůči podezřelému nebo obviněnému ve vztahu, jaký předpokládá ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu. To platí i za situace, jestliže členem statutárního orgánu nebo společníkem takové poškozené právnické osoby je fyzická osoba, která je vůči podezřelému nebo obviněnému ve vztahu uvedeném v § 100 odst. 2 trestního řádu.*

⁶³ ŠÁMAL, P. a kolektiv: Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, s. 2035.

Zahájením trestního stíhání dochází k zásadním změnám, a to například že trestní stíhání je vedeno proti konkrétní právnické osobě, tato právnická osoba může v plném rozsahu uplatňovat práva náležející obviněnému, specifikováním skutku dojde k určení předmětu trestního řízení, pokračuje-li právnická osoba v jednání, pro nějž je stíhána ačkoli bylo zahájeno trestní stíhání pro tento skutek, posuzuje se takové další jednání jako skutek nový, nebo například dochází k přerušení promlčecí lhůty a k možnosti užít proti právnické osobě zajišťovací opatření.⁶⁴

Jedním ze způsobů, jak zahájit trestní stíhání proti právnické osobě, je vydání usnesení o zahájení trestního stíhání za podmínek stanovených v § 160 odst. 1 trestního řádu. V takovém usnesení, konkrétně v jeho výroku, musí být popsán skutek, za který je právnická osoba trestně stíhána, aby nemohl být zaměněn se skutkem jiným. V odůvodnění usnesení musí být přesně označeny skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání. Právnické osobě v postavení obviněného je nutné doručit usnesení o zahájení trestního stíhání nejpozději na počátku prvního výslechu.⁶⁵ Účinky usnesení o zahájení trestního stíhání nastávají již jeho vydáním a od této doby je jím orgán, který jej vydal, vázán, avšak účinky proti právnické osobě nastávají až doručením usnesení právnické osobě. Usnesení je možné doručit právnické osobě datovou schránkou, popřípadě fyzické osobě jednající za právnickou osobu při úkonu trestního řízení. Proti usnesení o zahájení trestního stíhání může právnická osoba podat stížnost, která ovšem nemá odkladný účinek.

Dle § 30 odst. 1 zákona o TOPO *o zahájení trestního stíhání proti právnické osobě vyrozumí orgán činný v trestním řízení, který trestní stíhání zahájil, příslušný orgán veřejné moci nebo osobu, které podle jiných právních předpisů vedou obchodní rejstřík nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr nebo evidenci, orgán udělující licenci nebo povolení k činnosti této právnické osobě a orgán odpovědný za dozor nad takovou právnickou osobou. Tyto orgány nebo osoby vyrozumí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce také o pravomocném skončení věci.* Účelem uvedeného ustanovení je uzákonit informační povinnost, jež má v případě zahájení trestního stíhání zabránit řízení o přestupku, jehož předmětem by byl tentýž skutek totožné právnické osoby. Citované ustanovení dále tvoří

⁶⁴ CHMELÍK, J. a kolektiv: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6, s. 316.

⁶⁵ § 160 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

překážku při přeměně nebo zániku právnické osoby v průběhu trestního řízení, čemuž se autorka bude věnovat podrobněji dále.⁶⁶

Druhým způsobem, jak zahájit trestní stíhání proti právnické osobě, je doručení návrhu na potrestání soudu ve věci, ve které se vede zkrácené přípravné řízení. Odborná literatura se ovšem rozchází v názoru, kdy se ve zkráceném přípravném řízení zahajuje trestní stíhání. Fenyk, Smejkal a Bílá ve svém komentáři k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob tvrdí, že trestní stíhání proti právnickým osobám bude zahájeno ve zkráceném přípravném řízení sdělením podezření úředním záznamem dle § 179b odst. 3 trestního řádu.⁶⁷ Naproti tomu Gřivna považuje za zahájení trestního stíhání ve věci, v níž se konalo zkrácené přípravné řízení, doručení návrhu na potrestání soudu.⁶⁸

Autorka práce se přiklání k názoru Gřivny, neboť § 314b odst. 1 trestního řádu jasně stanoví, že *trestní stíhání se zahajuje tím, že návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu. Za použití jazykového výkladu není možné dojít k jinému názoru, než že trestní stíhání je zahájeno doručením návrhu na potrestání soudu.*

Po zahájení trestního stíhání se trestní řízení proti právnické osobě dostává do fáze vyšetřování, kterou obvykle, tedy pokud nestanoví zákon jinak, konají orgány policie České republiky. Autorka podotýká, že z logiky věci není možné, aby fáze vyšetřování probíhala u standardních případů se zkráceným přípravným řízením, neboť se dle výše uvedeného v takové věci trestní stíhání zahajuje doručením návrhu na potrestání soudu.

Dle § 164 trestního řádu je úkolem policejního orgánu postupovat tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu, tedy postupovat takovým způsobem, aby došlo k úspěšnému objasnění podstatných skutečností. Policejní orgán je povinen vyhledávat důkazy ve prospěch i neprospěch obviněné právnické osoby při současném ctění zásady rychlosti a hospodárnosti řízení. Policejní orgány tak vyhledávají důkazy ve věci pouze v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí státního zástupce o podání

⁶⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 564.

⁶⁷ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 156.

⁶⁸ GŘIVNA, T.: § 30. Vyrozmění o zahájení a skončení trestního stíhání. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 564.

obžaloby (či pro jiné rozhodnutí o věci), což je důkazem přenesení důkazního řízení do hlavního líčení.⁶⁹

Jak dále stanoví § 164 trestního řádu – pokud policejní orgány postupovaly v souladu se zákonem, již ve fázi prověřování, tedy ve fázi před zahájením trestního stíhání, není nutné opakovat úkony ve fázi prověřování provedené. Pokud ovšem byly před zahájením trestního stíhání provedeny výslechy svědků podle § 158 odst. 9 trestního řádu, může obviněná právnická osoba navrhnout, aby policejní orgán provedl výslech svědka znovu, a to za účasti obviněné právnické osoby či jejího obhájce, popřípadě poučí policejní orgán právnickou osobu o právu domáhat se osobního výslechu takového svědka v řízení před soudem.

Ačkoli vyšetřování konají převážně policejní orgány, existují úkony, které je oprávněn provést pouze státní zástupce. Mezi takové úkony dle § 175 trestního řádu patří například podání obžaloby, rozhodnutí o zničení zajištěné věci či nařízení zajištění majetku právnické osoby. Vzhledem k tomu, že státní zástupce plní dohled nad zákonností přípravného řízení, mohou být určité úkony konány pouze s jeho souhlasem. Jedná se například o odnětí věci, zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti či ohledání nemovité věci. Ve všech případech však musí být dodržováno pravidlo, že dokazování se vztahuje pouze ke skutku, pro který bylo sděleno obvinění.⁷⁰

V rámci vyšetřování musí policejní orgán umožnit právnické osobě, jakožto obviněnému, plně využít její procesní práva. Dle § 165 trestního řádu *policejní orgán může připustit účast obviněného na vyšetřovacích úkonech a umožnit mu klást otázky vyslychaným svědkům. Zejména tak postupuje, jestliže obviněný nemá obhájce a spočívá-li úkon ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď.*

Jelikož se dle § 36 zákona o TOPO nepoužijí ustanovení trestního řádu týkající se nutné obhajoby, přichází v úvahu pouze situace, kdy si právnická osoba svého obhájce zvolí. V takovém případě je obhájce dle § 165 trestního řádu oprávněn být přítomen od zahájení trestního stíhání při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem. Pokud ovšem nelze provedení úkonu odložit a nelze o něm obhájce vyzoomět, může se takový úkon konat i bez přítomnosti obhájce, obecně má však policejní

⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kolektiv: Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, s. 2127.

⁷⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 526.

orgán povinnost včas obhájci sdělit, o jaký druh úkonu se jedná, dobu a místo jeho konání, pokud obhájce sdělí, že se chce úkonu účastnit.

Nezvolí-li si obviněná právnická osoba obhájce, bude postupováno dle § 34 zákona o TOPO. Účastnit úkonů se bude ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, popřípadě zmocněnec, úkony však může za právnickou osobu činit současně jen jedna osoba, a zároveň nemůže jít o svědka, poškozeného či obviněného v téže věci. Právnické osobě může být také určen opatrovník, a to v případech, kdy neexistuje ani jedna z výše uvedených osob, které by mohly za právnickou osobu činit v trestním řízení úkony.

Vzhledem k již několikrát zdůrazňované zásadě rychlosti řízení, zákon ukládá policejnímu orgánu povinnost skončit vyšetřování ve stanovených lhůtách, které jsou dvouměsíční, počínaje zahájením trestního stíhání, je-li k řešení věci příslušný samosoudce, popřípadě tříměsíční, je-li ve věci příslušný okresní soud.⁷¹ Pokud je k řešení věci příslušný krajský soud, je policejní orgán povinen skončit vyšetřování nejpozději do šesti měsíců od zahájení trestního stíhání.⁷² Pokud není vyšetřování ve stanovených lhůtách skončeno, může státní zástupce po odůvodněné informaci policejního orgánu lhůtu prodloužit, přičemž vykonává dozor formou prověrky nejméně jednou za měsíc.⁷³ Autorka dodává, že je-li vedeno trestní stíhání proti právnické osobě pro více trestných činů, rozhodující je právní posouzení činu, který je nejpřísněji trestný.

Jestliže považuje policejní orgán výsledky vyšetřování za postačující k podání obžaloby a uzná tak vyšetřování za skončené, umožní právnické osobě v roli obviněného i jejímu obhájci prostudovat spisy, přičemž právnická osoba i obhájce mají právo učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Pokud takové návrhy uspějí a vyšetřování bude doplněno, právnická osoba i obhájce musí být znovu vyrozuměni o možnosti prostudovat vyšetřovací spis. Policejní orgán oznámí možnost prostudovat spisy právnické osobě a obhájci minimálně tři dny předem, přičemž s jejich souhlasem lze lhůtu zkrátit.⁷⁴ Díky institutu skončení vyšetřování má právnická osoba, jakožto obviněný, i její zástupce možnost seznámit se s komplexními výsledky vyšetřování a zohlednit tyto výsledky při uplatňování práva na obhajobu. Nutno podotknout, že se jedná o právo obviněné právnické osoby a nikoli její

⁷¹ § 167 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁷² § 170 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁷³ § 167 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁷⁴ § 166 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

povinnost, pokud tedy práva na prostudování vyšetřovací spisu nevyužije, postupuje policejní orgán po zaznamenání této skutečnosti do spisu tak, jako by k prostudování spisu došlo.⁷⁵

4.1.3. Rozhodování o věci v přípravném řízení

Skončení vyšetřování souvisí s vydáním některých rozhodnutí. Mezi takové rozhodnutí patří například rozhodnutí státního zástupce podat obžalobu. Dle § 176 trestní řádu může obžalobu podat pouze státní zástupce, a to v případě, že je přesvědčen o dostatečně uspokojivých výsledcích vyšetřování odůvodňujících postavení právnické osoby jakožto obviněného před soud. Kromě skutečnosti, že před podáním obžaloby proti právnické osobě musí státní zástupce přezkoumat, zda bylo trestní stíhání zahájeno pro trestný čin, který může být dle § 7 zákona o TOPO právnickou osobou spáchán, a zároveň zda jsou splněny další podmínky zakládající trestní odpovědnost právnické osoby, které jsou podrobně popsány v kapitole 1.3 této práce, musí být také státní zástupce přesvědčen, že došlo ke spáchání trestného činu konkrétní právnickou osobou, nebo musí takový názor opírat o vysokou úroveň pravděpodobnosti vyplývající z výsledků vyšetřování. Pokud ovšem existují navzájem si odporující dvě skupiny důkazů, státní zástupce je oprávněn obžalobu podat za předpokladu, že nelze tento rozpor odstranit z důvodu neexistence dalších důkazů.⁷⁶ Pokud státní zástupce žalobu podá, informuje neprodleně právnickou osobu v postavení obviněného, která se mění na postavení obžalovaného, i obhájce právnické osoby.

Obžaloba může být podána u příslušného soudu pouze pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 8 Tdo 179/2010 publikovaném ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 3018/2010 tr., *je třeba rozlišovat pojmy „skutek“ a „popis skutku“.* *Skutek je to, co se ve vnějším světě objektivně stalo. Naproti tomu popis skutku je slovní formou, jejímž prostřednictvím se skutek odráží ve vyjadřovacích projevech lidské komunikace. Pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení je významný samotný skutek, a nikoli jeho popis, protože trestní stíhání se vede ohledně skutku, a nikoli ohledně popisu skutku.* Skutek v obžalobě musí být popsán tak, aby nebylo možné jej zaměnit se skutkem jiným – je nutné uvést místo, čas a způsob spáchání včetně dalších informací, které jsou charakteristické pro předmětný skutek. V obžalobě je také uvedeno, jaký trestný čin obžaloba ve skutku spatřuje,

⁷⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 530.

⁷⁶ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 531 – 534.

s přesným zákonným pojmenováním a odkazem na konkrétní zákonné ustanovení.⁷⁷ Není vyloučeno, aby došlo ke změně kvalifikace trestného činu, avšak na tuto změnu musí být právnická osoba jakožto obviněný a její obhájce upozorněn, díky čemuž může právnická osoba plně uplatnit své právo na obhajobu.

Státní zástupce může vzít obžalobu zpět, pokud se objeví po podání obžaloby nové skutečnosti. Pokud již bylo hlavní líčení zahájeno, může vzít státní zástupce obžalobu zpět pouze, pokud s tím souhlasí obžalovaná právnická osoba.⁷⁸

Státní zástupce může v obžalobě také navrhnout uložení ochranného opatření. Ve vztahu k právnické osobě lze uložit pouze ochranná opatření dle § 26 a 26a zákona o TOPO, tedy zabránění věci a zabránění části majetku. Dle § 178 trestního řádu je státní zástupce oprávněn podat návrh na uložení ochranného opatření i samostatně. Jak stanoví § 15 odst. 3 zákona o TOPO *právnické osobě lze uložit tresty a ochranná opatření samostatně nebo vedle sebe. Nelze však uložit peněžitý trest nebo zabránění části majetku vedle propadnutí těžé části majetku a trest propadnutí věci vedle zabránění těžé věci.*

Kromě rozhodování o podání obžaloby může státní zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu. Takové jednání může být zahájeno na návrh obviněné právnické osoby, nebo i bez takového návrhu. Právnická osoba se tímto krokem doznává a vzdává se práva na projednání věci před soudem. Jediným zásahem soudu ve věci je v takovém případě schválení předmětné dohody o vině a trestu, kterou soud vyhláší odsuzujícím rozsudkem. Ve své podstatě se obviněná právnická osoba vzdává práva na odvolání, jelikož odvolat se proti takovému rozsudku lze pouze v případě, kdy se rozsudek neshoduje s předmětnou dohodou o vině a trestu. Vzhledem k tomu, že podmínkou uzavření dohody o vině a trestu je prohlášení právnické osoby, že spáchala skutek, za který je trestně stíhána, přičemž se musí jednat o přečin nebo zločin, v případě neuzavření takové dohody se k prohlášení o spáchání trestného činu právnickou osobou nepřihlíží. Takové prohlášení za právnickou osobu musí učinit fyzická osoba za právnickou osobu jednající dle § 34 zákona o TOPO. Státní zástupce v jednání o dohodě o vině a trestu postupuje dle § 175a trestního řádu a v případě podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu postupuje dle § 175b trestního řádu.⁷⁹

⁷⁷ CHMELÍK, J. a kolektiv: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6, s. 322.

⁷⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 531 – 534.

⁷⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 541 – 544.

V případě, že ve věci probíhá zkrácené přípravné řízení, může státní zástupce podat soudu návrh na potrestání obviněné právnické osoby, který – s výjimkou odůvodnění – má stejné náležitosti jako obžaloba.

Meritorním rozhodnutím státního zástupce je rozhodnutí o postoupení věci jinému orgánu. Dle § 171 trestního řádu *státní zástupce postoupí věc jinému orgánu, jestliže výsledky přípravného řízení ukazují, že nejde o trestný čin, že však jde o skutek, který by mohl být jiným příslušným orgánem posouzen jako přestupek, jiný správní delikt nebo kárné provinění.* V takovém případě musí být věc náležitě objasněna a státní zástupce musí uvážit, zda nový orgán může o věci rozhodnout. Tato úprava se nově užije v celém rozsahu i v řízení proti právnickým osobám, a to z důvodu nabytí účinnosti zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, neboť dle uvedeného zákona se přestupku může dopustit i právnická osoba.⁸⁰

Státní zástupce může dále učinit meritorní rozhodnutí spočívající v zastavení trestního stíhání. Zastavení trestního stíhání může proběhnout z obligatorních důvodů stanovených v § 172 odst. 1 trestního řádu a z důvodu fakultativních uvedených v odstavci 2 téhož ustanovení. Mezi obligatorní důvody pro zastavení trestního stíhání patří například situace, u kterých je nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede, není-li skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci (v takovém případě zřejmě nedošlo k naplnění všech znaků trestného činu, nejednalo se o trestný čin uvedený v § 7 zákona o TOPO, nebo jednání nebylo právnické osobě přičitatelné), není-li prokázáno, že skutek spáchala obviněná právnická osoba, je-li trestní stíhání nepřipustné dle § 11 odst. 1 trestního řádu, zanikla-li trestnost činu, a to například z důvodu milosti prezidenta republiky⁸¹, promlčení, či z důvodu účinné lítosti právnické osoby, který je vyjádřen v § 11 odst. 1 zákona o TOPO. Ustanovení § 11 odst. 1 zákona o TOPO doslovně stanoví, že *trestní odpovědnost právnické osoby zaniká, jestliže dobrovolně upustila od dalšího protiprávního jednání a odstranila nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, anebo škodlivému následku zamezila nebo škodlivý následek napravila, nebo učinila státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu o trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, mohlo být ještě odstraněno nebo škodlivému následku trestného činu mohlo být*

⁸⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 540.

⁸¹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PŮRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3 s. 300.

ještě zabráněno, avšak odst. 2 citovaného ustanovení vylučuje zánik trestnosti u taxativního výčtu trestných činů.

Státní zástupce může dle § 173 také přerušit trestní stíhání, avšak v trestním řízení proti právnické osobě není reálně možné takové ustanovení využít, neboť veškeré uvedené důvody umožňující přerušit trestního stíhání jsou dle autorky z povahy věci vyloučeny. Ve vztahu k právnické osobě bude možné přerušit trestní stíhání pouze z důvodu dle § 33a zákona o TOPO, a to *na odůvodněnou žádost České národní banky přerušit trestní stíhání proti právnické osobě, je-li to zapotřebí pro zajištění účinného uplatnění opatření k řešení krize nebo opatření včasného zásahu uloženého podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu.*

Státní zástupce může dle § 307 trestního řádu podmíněně zastavit trestní stíhání, ačkoli lze takový postup v souvislosti s trestním řízením proti právnické osobě považovat za spíše výjimečný, není tento postup zákonem zakázaný a z povahy věci není vyloučený. Takový názor zastal i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí 5 Tz 41/2014-11 ze dne 17. září 2014, publikováno pod číslem R 28/2015 Sb. rozh. tr. Aby mohlo být trestní stíhání podmíněně zastaveno, musí dojít ke splnění zákonných podmínek, konkrétně by právnická osoba musela spáchat přečin, ke kterému se doznala, nahradila škodu, nebo uzavřela s poškozeným dohodu o její náhradě, popřípadě vydala bezdůvodné obohacení, nebo uzavřela s poškozeným dohodu o jeho vydání. Poslední skupinou podmínek je pak považování takového vyřízení věci za dostačující, a to vzhledem k okolnostem případu a k osobě obviněného s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu⁸², což považuje autorka práce ve vztahu k právnické osobě za velice složité posouzení. Osobu obviněného, tedy právnické osoby, nelze spolehlivě posoudit, neboť obsazení orgánů právnické osoby je nestálé a proměnné a v souvislosti s tím je vůle členů takových orgánů, která se rovná vůli právnické osoby, neustále měněna, a s tím i důvody existence a vnitřní politika takové právnické osoby. Zároveň lze jen stěží posoudit „dosavadní život“ právnické osoby, který může trvat v extrémních případech i jen několik málo týdnů. Doznání právnické osoby se věnoval ve výše uvedeném rozhodnutí sp. zn. 5 Tz 41/2014-11 ze dne 17. září 2014 Nejvyšší soud, který stanovil, že *doznání požadované ustanovením § 307 odst. 1 písm. a) trestního řádu bude v řízení o přečinu vedeném jak proti fyzické osobě, tak i proti právnické osobě, jejímž jménem obviněná fyzická osoba měla přečin spáchat, naplněno tím, že doznání učiní tato obviněná fyzická osoba.*

⁸² § 307 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

Obdobně se teorie přiklání k použití institutu narovnání, tedy že není vyloučeno, aby došlo k narovnání i v trestním řízení, ve kterém je v roli obviněného právnická osoba, avšak z hlediska praxe není tento postup obvyklý. Aby mohlo být tohoto institutu využito, je nezbytné, aby byly splněny zákonné podmínky.⁸³ Konkrétně musí právnická osoba prohlásit, že spáchala skutek, a to svobodně, vážně a určitě, uhradit škodu způsobenou přečinem, vydat bezdůvodné obohacení a složit na účet státního zastupitelství peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti. Poslední skupinou podmínek je pak považování takového vyřízení věci za dostačující, a to vzhledem k okolnostem případu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a k jeho osobním a majetkovým poměrům⁸⁴, což považuje autorka práce ve vztahu k právnické osobě za velice složité posouzení ze shodných důvodů jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, které jsou uvedeny výše.

Posledním z možných případů je situace, kdy státní zástupce navrátí věc dle § 174 odst. 2 písm. d) trestního řádu policejnímu orgánu spolu s pokyny k dalšímu doplnění.

Autorka práce pro přehlednost shrnuje, jaký může být další postup státního zástupce po skončení přípravného řízení v trestním řízení proti právnickým osobám. Státní zástupce se může rozhodnout podat obžalobu, sjednat dohodu o vině a trestu, podat návrh na potrestání, rozhodnout o postoupení věci jinému orgánu, rozhodnout o zastavení trestního stíhání, přerušit trestní stíhání, podmíněně zastavit trestní stíhání, schválit narovnání a navrátit věc policejnímu orgánu k doplnění.

4.2. Řízení před soudem

Řízení před soudem se může konat pouze na podkladě obžaloby, návrhu na potrestání a návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Řízení před soudem je považováno za nejdůležitější fázi trestního procesu, neboť je zde rozhodováno o vině a trestu obžalované právnické osoby. Proto je kladen důraz na základní zásady trestního práva a jejich dodržování. Řízení před soudem se vyznačuje rovností stran a má povahu řízení mezi žalobcem (státním zástupcem), obžalovanou právnickou osobou a jejím obhájcem, je-li právnická osoba zastoupena.

⁸³ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 3507.

⁸⁴ § 309 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

4.2.1. Hlavní líčení

Hlavní líčení je završením trestního řízení, jehož důležitost spočívá v rozhodování o vině a trestu obžalované právnické osoby, a to za použití důkazů soudu předložených se současným ctěním základních zásad trestního práva procesního. Soud může v hlavním líčení rozhodnout o uložení ochranného opatření, popřípadě o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, jsou-li splněny zákonné podmínky.⁸⁵

Před zahájením hlavního líčení musí být učiněny procesní kroky, které zajistí, aby obžalovaná právnická osoba mohla plně využít v jednání před soudem své právo na obhajobu, a zároveň aby došlo k naplnění zásady rychlosti řízení, tedy aby bylo, pokud možno, o věci rozhodnuto v jediném hlavním líčení. Za takové kroky lze považovat doručení opisu obžaloby obžalované právnické osobě a jejímu obhájci, a to nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyzooměním o něm.⁸⁶ V předvolání k hlavnímu líčení je den konání hlavního líčení stanoven tak, aby obžalovaná právnická osoba od doručení předvolání a její obhájce od vyzooměnění měli alespoň lhůtu pěti pracovních dnů k přípravě. Tato lhůta se dá se souhlasem obhájce zkrátit, ovšem s takovým zkrácením musí souhlasit i obžalovaná právnická osoba, a zároveň se musí k hlavnímu líčení dostavit a o jeho provedení výslovně žádat.⁸⁷ Pokud se předvolaná právnická osoba nedostaví, může být předvedena, nebo jí může být uložena pořádková pokuta. Předvedení a předvolání právnické osoby je aplikováno vůči osobám, které za právnickou osobu činí úkony v trestním řízení dle § 34 zákona o TOPO.

Bez přítomnosti obžalované právnické osoby lze konat hlavní líčení pouze za podmínek stanovených § 37 odst. 7 zákona o TOPO, který stanoví, že jestli se nedostaví k hlavnímu líčení bez řádné omluvy osoba, která je za právnickou osobu oprávněna jednat v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, popřípadě zmocněnec obviněné právnické osoby nebo opatrovník, může soud hlavní líčení provést v jejich nepřítomnosti. K provedení hlavního líčení v nepřítomnosti právnické osoby musí být splněny podmínky, a to řádné doručení obžaloby obviněné právnické osobě, její včasné a řádné předvolání k hlavnímu líčení, dodržení ustanovení o zahájení trestního stíhání a upozornění obviněné právnické osoby na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

⁸⁵ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, s. 577

⁸⁶ § 196 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁸⁷ § 198 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

Hlavní líčení lze rozdělit do několika etap, a to na počátek hlavního líčení, dokazování v hlavním líčení a závěr hlavního líčení včetně rozhodnutí soudu.⁸⁸ Na počátku hlavního líčení předseda senátu sdělí, jaká věc bude projednávána, zjistí, zda se dostavily předvolané osoby a následně vyzve státního zástupce k přednesení obžaloby. Po zahájení hlavního líčení může státní zástupce vzít obžalobu zpět pouze se souhlasem obžalované právnické osoby.

Dokazování v hlavním líčení provádí předseda senátu bezprostředně, na straně obžaloby vždy stojí státní zástupce, který dokazuje vinu obžalované právnické osoby, a zároveň má ve stejném rozsahu právo provádět důkazy obžalovaná právnická osoba ve prospěch své obhajoby. Ústavní soud vyjádřil názor ve svém nálezu ze dne 14. května 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, publikováno pod č. 86/2008 SbNU 217, že *obecné soudy se nikdy nesmějí stavět do pozice pomocníka veřejné žaloby usilujícího rovněž o odsouzení, a nelze k takovému výkladu rolí těchto institucí dospět ani výkladem § 2 odst. 5 alinea ultima trestního řádu. Posledně uvedené zákonné ustanovení totiž v souladu s ústavními principy spravedlivého procesu a z nich vyplývajících rozvržení rolí jeho jednotlivých účastníků nutno vykládat tak, že je soud povinen doplňovat dokazování v rozsahu potřebném pro spravedlivé rozhodnutí, které nemusí být nutně odsuzující.* Ústavní soud tak podpořil význam zásady obžalovací a principu kontradiktornosti v hlavním líčení a potvrdil roli soudu spočívající ve zhodnocení provedených důkazů tak, aby došlo ke spravedlivému rozhodnutí.⁸⁹

Dokazování začíná výslechem obžalované právnické osoby, která má právo znovu vylíčit předmětný skutek, avšak nemusí svého práva využít a o takovém skutku vypovídat. Pokud probíhá jednání v nepřítomnosti obžalované právnické osoby, přečte se protokol o její dřívější výpovědi, přičemž protokol se přečte i za předpokladu, že obžalovaná právnická osoba odmítne vypovídat, či pokud se její výpověď podstatně liší od výpovědi předešlých.⁹⁰ Následné pořadí důkazů není trestním řádem stanoveno a je na vlastní úvaze předsedy senátu, v jakém pořadí provede další důkazy. Výjimku z ustanovení § 207 odst. 1 trestního řádu tvoří situace, kdy je vedeno společné řízení proti právnické a fyzické osobě. V takovém případě bude soud postupovat dle § 37 zákona o TOPO a vyslechne nejprve fyzickou osobu a až poté zástupce právnické osoby. Při hlavním líčení je předseda senátu povinen dbát, aby

⁸⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, s. 593.

⁸⁹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, s. 595.

⁹⁰ § 207 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

nevyslechnutý svědek nebyl přítomen u výpovědi obžalované právnické osoby a dalších svědků. Obžalovaná právnická osoba má právo se po každém provedeném důkazu vyjádřit.⁹¹

K výslechu svědků autorka poukazuje na právo svědka odepřít výpověď dle § 100 odst. 2 trestního řádu, pokud by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo jiným osobám, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní. Nejvyšší soud dospěl opakovaně k závěru, že v civilním řízení lze právnickou osobu považovat za osobu blízkou, a to například ve svém rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 4822/2008 ze dne 27. ledna 2010, anebo v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1212/2012 ze dne 26. listopadu 2013. Je však sporné, zda lze obdobný názor zastávat i v trestním řízení a umožnit tak svědkovi využití § 100 odst. 2 trestního řádu. K této problematice se vyjádřil Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 10. února 2016, sp. zn. 5 To 96/2015, jež zastal názor, že právnická osoba v trestním řízení nemůže být osobou blízkou. Pokud ale dle Vrchního soudu svědek *vysvětlí, v čem spatřuje konkrétní důvod pro odepření své výpovědi, rozhodne o oprávněnosti tohoto odepření orgán činný v trestním řízení, který svědka vyslýchá, a to jako o otázce předběžné podle § 9 odst. 1 trestního řádu*. Z uvedeného plyne, že ačkoli nemůže být právnická osoba osobou blízkou, nesmí být svědek nucen k výpovědi v rozporu se základními právy v trestním řízení zaručenými, přičemž v každé konkrétní situaci bude za pomoci institutu předběžné otázky rozhodnuto o případném porušování těchto práv.⁹²

Trestní řád při dokazování v hlavním líčení očekává součinnost stran a dává tak každé ze stran právo vyhledat, předložit nebo navrhnout provedení určitého důkazu, popřípadě provést takový důkaz, pokud k tomu dá předseda senátu souhlas. V takové situaci je postupováno dle § 215 trestního řádu,⁹³ avšak i v takovém případě, jako po celou dobu trestního řízení, je postupováno s přihlédnutím k § 34 zákona o TOPO, tedy že za právnickou osobu jednájí již výše specifikované osoby (ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, zmocněnec či opatrovník), které mají v řízení stejná práva a povinnosti jako právnická osoba, proti níž se trestní řízení vede.

Dokazování v hlavním líčení ukončí předseda senátu prohlášením, že považuje dokazování za skončené, a to v případě, kdy není dalších důkazních návrhů nebo jestliže

⁹¹ § 214 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁹² MATOCHA, J., SMEJKAL, L.: K právu svědka v trestním řízení odmítnout výpověď proti obviněné právnické osobě. epravo.cz. [online]. [cit. 5. 3. 2019]. Dostupné z: <https://tablet.epravo.cz/10-2016/tema-vydani-k-pravu-svedka-v-trestnim-rizeni-odmitnout-vypoved-proti-obvinene-pravnicke-osobe/>.

⁹³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 581.

předseda senátu rozhodl, že se další důkazy provádět nebudou, jak je stanoveno v § 216 odst. 1 trestního řádu.

Před meritorním rozhodnutím soudu ve věci probíhá závěr hlavního líčení, který spočívá v závěrečných řečech a ve výkonu práva obžalované právnické osoby na poslední slovo. Obžalovaná právnická osoba pronáší závěrečnou řeč vždy jako poslední, pokud ovšem není vedeno společné řízení proti právnické a fyzické osobě. V takovém případě bude postupováno dle § 37 odst. 2 zákona o TOPO, tedy že *při závěrečných řečech mluví po závěrečné řeči státního zástupce, poškozeného, zúčastněné osoby, popřípadě po jejich zmocněncích, obhájce právnické osoby, poté zástupce právnické osoby, obhájce fyzické osoby a fyzická osoba. Poslední slovo přednese nejprve zástupce právnické osoby a poté fyzická osoba.*

I po závěrečných řečech či při závěrečné poradě může soud dospět k názoru, že je nutné určitou okolnost objasnit a může se usnést na doplnění dokazování a v hlavním líčení pokračovat. Po takovém postupu je ovšem nutné znovu umožnit stranám pronést závěrečnou řeč a obžalované právnické osobě uplatnit právo posledního slova.⁹⁴

Po splnění výše uvedených procesních kroků nic nebrání tomu, aby soud o skutku popsaném v žalobním návrhu rozhodl, a to za použití důkazů provedených v hlavním líčení.⁹⁵ Autorka uvádí, že při rozhodování musí soud zachovat totožnost skutku a totožnost obžalované právnické osoby tak, jak bylo uvedeno v žalobním návrhu obžaloby či návrhu na potrestání. Soud může rozhodnout v hlavním líčení několika způsoby, a to rozhodnutími meritorní povahy, za které autorka považuje odsuzující či zprošťující rozsudek, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání, usnesení o postoupení věci mimosoudnímu orgánu, dále rozhodnutími zatímní povahy, mezi která patří usnesení o přerušování trestního stíhání, usnesení o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti, usnesení o postoupení věci jinému orgánu, usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření a konečně rozhodnutími mezitímní povahy, za které je považováno podmíněné zastavení trestního stíhání.⁹⁶

⁹⁴ § 218 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁹⁵ § 220 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁹⁶ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 600.

4.2.2. Řádné opravné prostředky a řízení o nich

České právo umožňuje uplatňovat opravné prostředky. Takové, které míří na dosud nepravomocné rozhodnutí se nazývají řádné opravné prostředky. Mezi řádné opravné prostředky lze zařadit odvolání směřující proti rozsudku, stížnost směřující proti usnesení a za zvláštní druh řádného opravného prostředku lze považovat také odpor, který směřuje proti trestnímu příkazu.

4.2.2.1. Odvolání

Obžalovaná právnická osoba může napadnout odvoláním rozsudek soudu prvního stupně, a to pouze ve svůj prospěch. Za obžalovanou právnickou osobu podává odvolání fyzická osoba, která provádí úkony v trestním řízení za právnickou osobu, tedy osoba, která je k tomu oprávněna v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, nebo zmocněnec právnické osoby, nebo její opatrovník. Není vyloučeno, aby za obžalovanou právnickou osobu podal odvolání její obhájce.

Jelikož odvolání je postiženo zásadou dispoziční, je pouze na právnické osobě, zda svého práva na odvolání využije, nebo se ho vzdá, nebo podané odvolání vezme zpět. Právnická osoba se stejně jako osoba fyzická může výslovně vzdát práva na odvolání po vyhlášení rozsudku. Pokud tak učiní dříve, nebude se k tomuto vzdání se práva na odvolání přihlížet. Nutno podotknout, že vzdát se práva na odvolání je možné pouze ohledně všech výroků rozsudku, proti kterým je odvolání přípustné, a zároveň pokud se jednou obžalovaná právnická osoba vzdá práva na odvolání, nemůže vzít takovou dispozici s právem zpět.

Obžalovaná právnická osoba může odvoláním napadnout výrok odsuzujícího rozsudku, a to jak výrok o vině, tak výrok o trestu či ochranném opatření, popřípadě o náhradě škody nebo nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení. Není vyloučeno, aby se obžalovaná právnická osoba odvolala i proti zprošťujícímu rozsudku, pokud existují pro ni příznivější důvody zproštění.⁹⁷

Odvolání musí být dle § 248 odst. 1 trestního řádu podáno obžalovanou právnickou osobou nebo jejím obhájcem do osmi dnů od doručení opisu rozsudku, a to u soudu, proti jehož rozhodnutí odvolání směřuje. Odvolání musí být dostatečně odůvodněné, aby bylo

⁹⁷ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kolektiv: Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, ISBN: 978-80-7552-600-7, s. 341-342.

zřejmé, v kterých výrocích je rozsudek napadán a jaké obžalovaná právnická osoba spatřuje vady v rozsudku nebo v předcházejícím řízení. V souladu s principem vázanosti soudu podaným odvoláním, je odvolací soud povinen přezkoumat pouze odvoláním napadené výroky. Soud ovšem může přihlédnout k vadám, které nejsou odvoláním vytýkány, pokud mají vliv na správnost napadaných výroků. Jestliže podala obžalovaná právnická osoba odvolání proti výroku o vině, je odvolací soud povinen přezkoumat v návaznosti na vytýkané vady i výrok o trestu a také další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad.⁹⁸

Dle § 251 trestního řádu odvolací řízení probíhá nejprve u soudu prvního stupně, kde má dojít k odstranění obsahových vad. Pokud je odvolání vadné, vyzve soud obžalovanou právnickou osobu, aby takové odvolání do osmi dnů doplnila, přičemž je soudem o takovém doplnění řádně poučena. Pokud je obžalovaná právnická osoba zastoupena obhájcem, výše uvedená lhůta činí pět dnů. Odvolací řízení u soudu prvního stupně má dále sloužit k doručení stejnopisu odvolání ostatním účastníkům, kteří jsou upozorněni na možnost se k takovému odvolání vyjádřit. Pokud jsou výše uvedené kroky splněny, dojde k předložení odvolání a spisového materiálu odvolacímu soudu.

Odvolací soud může rozhodovat ve veřejném i neveřejném zasedání. Veřejné zasedání probíhá za přítomnosti státního zástupce, přičemž o jeho konání je vyrozuměn jak obhájce, tak i obžalovaná právnická osoba. Řízení probíhá dle pravidel uvedených v § 235 v kombinaci s § 263 trestního řádu. Dle § 263 odst. 5 trestního řádu po zahájení veřejného zasedání přednese předseda senátu napadený rozsudek a podá zprávu o stavu věci, avšak takovým způsobem, aby nezaujímal vlastní stanovisko k vytýkaným vadám rozsudku. Poté přednese právnická osoba v roli odvolatele své odvolání, a to včetně odůvodnění, přičemž státní zástupce a osoby, které mohou být rozhodnutím odvolacího soudu přímo dotčeny, přednesou své vyjádření a návrhy na provedení dokazování. Dále provede odvolací soud důkazy nutné pro rozhodnutí o odvolání, avšak svým počínáním nesmí nahradit činnost soudu prvního stupně. Pokud dojde ke změně nebo k doplnění skutkových zjištění, může odvolací soud přihlížet pouze k důkazům, které sám v rámci veřejného zasedání provedl, avšak hodnotí je v návaznosti na důkazy provedené soudem prvního stupně, přičemž odvolací soud je vázán hodnocením provedených důkazů soudem prvního stupně, pokud takové důkazy neprovedl znovu sám.⁹⁹ Důkazy musí být shromážděny takovým způsobem, aby odůvodnily závěr vyjádřený v rozhodnutí odvolacího soudu, kterým může být usnesení o zamítnutí odvolání,

⁹⁸ § 254 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

⁹⁹ § 263 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

usnesení o odmítnutí odvolání, usnesení o přerušení trestního stíhání, usnesení o zrušení napadeného rozsudku, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o vrácení věci soudu prvního stupně s příkazem, aby rozhodl o chybějícím výroku nebo o doplnění neúplného výroku, rozsudek o doplnění napadeného rozsudku o chybějící výrok nebo o doplnění neúplného výroku, usnesení nebo rozsudek, jímž odvolací soud zruší napadený rozsudek.¹⁰⁰

V neveřejném zasedání rozhoduje odvolací soud fakultativně, a to v případech uvedených v § 253, 255 a 257 trestního řádu, tedy když zamítne nebo odmítne odvolání, přeruší trestní stíhání nebo zruší rozsudek z důvodů uvedených právě v § 257 trestního řádu. V neveřejném zasedání může soud rozhodnout také dle § 258 odst. 1 trestního řádu, neboť je zřejmé, že nemůže dojít k nápravě vad ve veřejném zasedání před odvolacím soudem. Účelem neveřejného zasedání je urychlení procesu odvolacího řízení.¹⁰¹

K výše uvedenému autorka dodává, že odvolací soud nemůže v souvislosti s řízením proti právnické osobě přerušit trestní stíhání z důvodu uvedeného v § 255 odst. 1 trestního řádu, který se týká nemožnosti doručení předvolání k veřejnému zasedání odvolacího soudu obžalované právnické osobě, neboť dle § 34 odst. 5 zákona o TOPO platí, že *jestliže právnické osobě nebo jejímu zmocněnci prokazatelně nelze doručovat písemnosti, předseda senátu a v přípravném řízení soudce ustanoví právnické osobě opatrovníka. Z uvedeného plyne, že právnické osobě bude doručováno do rukou opatrovníka, a tudíž by neměla situace nemožnosti doručení předvolání k veřejnému zasedání obžalované právnické osobě nastat.*

Soud prvního stupně je vázán právním názorem odvolacího soudu, jestliže mu byla věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí, a zároveň je povinen provést úkony a doplnit dokazování dle nařízení odvolacího soudu. Pokud odvolání podala pouze obžalovaná právnická osoba, nemůže novým rozhodnutím soud prvního stupně změnit rozhodnutí v neprospěch této obžalované právnické osoby.¹⁰²

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, s. 823-829.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4, s. 817.

¹⁰² § 264 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

4.2.2.2. Stížnost

Stížnost je řádný opravný prostředek, který může oprávněná právnická osoba užít proti usnesení. Stížnost proti usnesení orgánu činného v trestním řízení je možné podat tehdy, pokud tak zákon výslovně stanoví a jestliže se jedná o rozhodnutí ve věci v prvním stupni.¹⁰³

Stížnost právnické osoby proti usnesení je povětšinou přípustná v případech, kdy má dojít k naplnění principu dvojinstančnosti rozhodování.¹⁰⁴ Dle § 145 odst. 1 trestního řádu lze usnesení napadnout stížností z důvodu nesprávnosti některého výroku nebo z důvodu porušení ustanovení o řízení, které předmětnému usnesení předcházelo, přičemž takové porušení mohlo způsobit nesprávnost některého z výroků usnesení.

Oprávněná právnická osoba se může práva stížnosti výslovně vzdát, přičemž takový úkon je neodvolatelný. Zpětvzetí již podané stížnosti lze učinit, dokud o ní nebylo rozhodnuto. Stížnost musí dle § 143 odst. 1 trestního řádu podat oprávněná právnická osoba orgánu, který vydal napadané usnesení, a to do tří dnů od oznámení usnesení, tedy od vyhlášení usnesení v přítomnosti právnické osoby, které je usnesení oznamováno či za přítomnosti obhájce takové právnické osoby, popřípadě doručením opisu usnesení právnické osobě či jejímu obhájci.

Právnická osoba je oprávněna ve lhůtě podat tzv. blanketní stížnost, tedy takovou, která není odůvodněna. K jejímu odůvodnění může dojít až později, přičemž orgán příslušný k rozhodnutí o stížnosti se musí s uvedenými námitkami náležitě vypořádat. Dle § 146 odst. 2 trestního řádu rozhoduje o stížnosti orgán nadřízený orgánu, jež usnesení vydal, avšak mohou nastat situace, při kterých může být využit tzv. institut autoremedury, tedy že o stížnosti rozhodne sám orgán, který předmětné usnesení vydal. V případech uvedených v § 146a trestního řádu rozhoduje o stížnosti soud.

Pokud stížnost podaná oprávněnou právnickou osobou vyhovuje všem formálním náležitostem, přezkoumá příslušný orgán stížnost za použití tzv. revizního principu, tedy v rozsahu nezávislém na vůli právnické osoby v roli stěžovatele, a to za současného ctění

¹⁰³ § 141 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

¹⁰⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 663.

zásady zákazu reformationis in peius, díky které nemůže dojít ke změně usnesení k horšímu ve vztahu k oprávněné právnické osobě.¹⁰⁵

Jestliže orgán, proti jehož usnesení stížnost směřuje, nerozhodne v rámci autoremedury, předloží věc nadřízenému orgánu, který o stížnosti dle § 149 trestního řádu rozhodne formou zamítnutí, zrušením napadeného usnesení nebo jeho části, nebo sám doplní chybějící nebo neúplný výrok napadeného usnesení. Soud může nařídít, aby byla věc znovu projednána v prvním stupni, a to za jiného složení senátu. Pokud je věc znovu projednávána a rozhodována v prvním stupni, je při takovém rozhodování orgán vázán názorem a nařízenými úkony orgánu nadřízeného.

4.2.3. Mimořádné opravné prostředky a řízení o nich

Mimořádné opravné prostředky směřují proti pravomocnému rozhodnutí soudu. Mezi mimořádné opravné prostředky lze zařadit dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnovu řízení.

4.2.3.1. Dovolání

Právnická osoba je oprávněna podat dovolání proti rozhodnutí soudu ve věci samé, které může spočívat ve vydání rozsudku, jímž byla obžalovaná právnická osoba uznána vinnou, rozsudku, kterým byla obžalovaná právnická osoba zproštěna obžaloby, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o postoupení věci jinému orgánu, usnesení, jímž bylo uloženo ochranné opatření, usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání a rozhodnutí o odmítnutí nebo zamítnutí řádného opravného prostředku. Zároveň musí jít o rozhodnutí soudu v druhém stupni a zákon takové dovolání musí připouštět.¹⁰⁶ Dovolacím soudem je Nejvyšší soud.

Dle § 265b odst. 1 trestního řádu může být dovolání podáno jen z uvedených důvodů, a to pokud *ve věci rozhodl věcně nepřislušný soud, nebo soud, který nebyl náležitě obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát nebo rozhodl soud vyššího stupně, nebo ve věci rozhodl vyloučený orgán; tento důvod nelze použít, jestliže tato okolnost byla tomu, kdo podává dovolání, již v původním řízení známa a nebyla jím před rozhodnutím orgánu druhého stupně namítnuta, nebo obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít*

¹⁰⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 672-674.

¹⁰⁶ § 265a odst. 1 a odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

měl, nebo byla porušena ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání, nebo proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv podle zákona bylo nepřipustné, nebo bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí, nebo rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení, nebo obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným, nebo bylo rozhodnuto o upuštění od potrestání nebo o upuštění od potrestání s dohledem, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro takový postup, nebo bylo rozhodnuto o uložení ochranného opatření, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení, nebo v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný, nebo bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g), aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k).

Právnícká osoba nemůže podat dovolání z důvodu, že neměla obhájce, ač ho měla mít, neboť dle § 36 odst. 2 zákona o TOPO se pro právníckou osobu nepoužijí ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě, a proto nemůže k naplnění takového dovolacího důvodu nikdy dojít.

Dle autorky se může jevit jako komplikovaný výklad ustanovení umožňující právnícké osobě podat dovolání z důvodu porušení ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání, neboť dle § 34 odst. 7 zákona o TOPO za splnění stanovených podmínek může soud provést hlavní líčení i bez obviněné právnícké osoby. Autorka však bere v potaz situaci, kterou nastínil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 30. srpna 2006, sp. zn. 3 Tdo 892/2006, kdy zastal názor, že *uvedený dovolací důvod může být naplněn, mimo jiné tehdy, pokud soud v hlavním líčení, které jinak probíhalo v přítomnosti obžalovaného, provedl výslech svědka tak, že podle § 209 odst. 1 věta druhá trestního řádu v této souvislosti vykázal obžalovaného z jednacích síní, avšak poté ho v rozporu s ustanovením § 209 odst. 1 věta třetí trestního řádu neseznámil s obsahem učiněné svědecké výpovědi, neumožnil mu vyjádřit se k ní, ani klást svědkovi otázky.* Dle autorky je tak nepochybně nutné, aby dovolací soud kladl silný důraz na individuální posouzení takové

situace s přihlédnutím k úpravě stanovené v zákoně o TOPO. Takový přístup ovšem nebude nutný, pokud nedošlo ke splnění podmínek dle § 34 odst. 7 zákona o TOPO, jelikož v takovém případě bude uvedený dovolací důvod více než namístě.

Právnícká osoba má právo podat dovolání pouze ve svůj prospěch a pouze proti takovému výroku soudu, který se jí bezprostředně týká, a to u soudu, který rozhodl ve věci v prvním stupni. Lhůta pro podání dovolání je dvouměsíční od doručení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje.¹⁰⁷ Šámal a Púry uvádějí v komentáři k § 265d odst. 2 trestního řádu, že „obviněný (fyzická i právnícká osoba) je oprávněn podat dovolání zásadně jen prostřednictvím obhájce“¹⁰⁸ a dále že „jestliže obviněný (fyzická i právnícká osoba), který chce podat dovolání, nemá obhájce, resp. v původním řízení ho ani neměl, musí si alespoň za tímto účelem obhájce zvolit.“¹⁰⁹ Autorka tak upozorňuje na rozdílnost mezi institutem nutné obhajoby, který se nevztahuje na právnícké osoby, a povinnosti podat dovolání prostřednictvím obhájce dle § 265d odst. 2 trestního řádu. Právnícká osoba je tedy povinna podat dovolání prostřednictvím obhájce, avšak v samotném řízení nemusí být nadále zastoupena.

Právnícká osoba je povinna v dovolání uvést proti kterému rozhodnutí směřuje, specifikovat napadaný výrok a jeho rozsah, uvést důvody takového napadení, a čeho se domáhá. Po dobu trvání lhůty na podání dovolání je možné změnit rozsah a důvody napadaného rozhodnutí.¹¹⁰

Právnícká osoba může vzít dovolání zpět, avšak není možné, aby se práva na dovolání vzdala. Zpětvzetí dovolání je upraveno v § 265g trestního řádu, z něhož vyplývá, že dovolání může vzít právnícká osoba, která dovolání podala, zpět, a to do doby, než se odebere Nejvyšší soud k závěrečné poradě. Zpětvzetí musí být učiněno výslovným prohlášením u soudu, který rozhodoval v prvním stupni, nebo u Nejvyššího soudu. Pokud podal dovolání ve prospěch obviněné právnícké osoby nejvyšší státní zástupce, který jej vzal zpět, v řízení o dovolání se pokračuje, pokud obviněná právnícká osoba trvá na pokračování dovolacího řízení.

¹⁰⁷ § 265e odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P., PÚRY, F. § 265d. Oprávněné osoby. In ŠÁMAL, P. a kolektiv: Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, s. 3211.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F. § 265d. Oprávněné osoby. In ŠÁMAL, P. a kolektiv: Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0, s. 3211.

¹¹⁰ § 265f zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

Řízení u Nejvyššího soudu předchází řízení u soudu prvního stupně, jehož úkolem je kontrola obsahu a náležitostí dovolání a jejich případné odstranění do dvou týdnů od doručení výzvy předsedy senátu. Pokud dovolání splňuje veškeré náležitosti, doručí předseda senátu soudu prvního stupně opis dovolání ostatním stranám, aby se mohly k dovolání vyjádřit. Jakmile uplyne lhůta k podání dovolání všem oprávněným osobám, předloží předseda senátu soudu prvního stupně spis soudu Nejvyššímu.

Dovolací soud o věci rozhodne ve veřejném nebo neveřejném zasedání. Neveřejné zasedání nařídí předseda senátu tehdy, jestliže učiní *rozhodnutí o odmítnutí dovolání, rozhodnutí o zrušení napadeného rozhodnutí a přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí, je-li zřejmé, že vadu nelze odstranit ve veřejném zasedání, nebo jiná rozhodnutí, souhlasí-li s projednáním v neveřejném zasedání nejvyšší státní zástupce i obviněný*.¹¹¹

Veřejné zasedání probíhá zásadně za přítomnosti státního zástupce, přičemž Nejvyšší soud může rozhodnout o odmítnutí dovolání, jestliže důvod pro odmítnutí zjistil až v průběhu veřejného zasedání, zamítnutí dovolání, pokud není důvodné, nebo zruší napadené rozhodnutí, jeho část, či předcházející řízení, pokud je dovolání důvodné.¹¹² V případě zrušení rozhodnutí může soud dále dle § 265l odst. 1 přikázat *soudu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl*, dále dle § 265m odst. 1 rozhodne ve věci sám rozsudkem, a to dle pravidel v tomto ustanovení zakotvených.

4.2.3.2. Stížnost pro porušení zákona

Na právnickou osobu se může vztahovat také institut stížnosti pro porušení zákona, avšak s výjimkou ustanovení, která jsou svou povahou vázána k osobám fyzickým, tedy konkrétně § 271 odst. 1 písm. c), § 275 odst. 1 věta první a odst. 3 trestního řádu. Stížnost pro porušení zákona podává dle § 266 a následujících trestního řádu ministr spravedlnosti k Nejvyššímu soudu, a to ve prospěch či neprospěch obviněné právnické osoby. Stížnost je podávána proti pravomocným rozhodnutím státního zástupce či soudu, jimiž měl být porušen zákon. Pokud byl zákon porušen v neprospěch obviněné právnické osoby, dojde k nápravě stavu, přičemž pokud byl zákon porušen ve prospěch obviněné právnické osoby, provedení nápravy stavu není možné. Nejvyšší soud přikáže orgánu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc znovu projednal a rozhodl, popřípadě může dle § 271 trestního řádu o takové věci rozhodnout

¹¹¹ 265r odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

¹¹² JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 700.

Nejvyšší soud sám, a to za předpokladu, že rozhodne na podkladě skutkového stavu, který byl v napadaném rozhodnutí správně zjištěn.¹¹³

4.2.3.3. Obnova řízení

Obnova řízení směřuje dle § 277 trestního řádu proti *pravomocnému rozsudku, pravomocnému trestnímu příkazu, pravomocnému usnesení o zastavení trestního stíhání, pravomocnému usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, pravomocnému usnesení o schválení narovnání nebo pravomocnému usnesení o postoupení věci jinému orgánu*. Tento institut může právnická osoba využít tehdy, došlo-li po právní moci rozhodnutí k novým skutkovým zjištěním, které mají původ v nových skutečnostech či důkazech. Obecně lze za důvody umožňující obnovu řízení považovat nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly v době řízení orgánům činným v trestním řízení známy a ze kterých lze dovodit jiné rozhodnutí, dále porušení povinnosti orgánu činného v trestním řízení proti právnické osobě jednáním zakládajícím trestný čin, což bylo zjištěno pravomocným rozsudkem, a dále zrušení předpisu ústavním soudem, přičemž dle tohoto předpisu došlo k vydání pravomocného rozsudku, který nebyl zcela vykonán.¹¹⁴

Úkolem obnovy řízení je určit, zda nová skutková zjištění mohou odůvodnit jiné rozhodnutí ve věci, tak jak je stanoveno v § 278 trestního řádu. Obnova řízení může být zahájena ve prospěch i neprospěch obviněné právnické osoby, avšak obnova v neprospěch obviněného je vyloučena, jestliže *trestnost činu zanikla, nebo uplynula lhůta v délce jedné poloviny promlčecí doby trestného činu, o kterém se vedlo trestní stíhání, nebo se na čin vztahuje rozhodnutí prezidenta republiky, kterým nařídil, aby se v trestním stíhání nepokračovalo*.¹¹⁵

Pokud právnická osoba jakožto oprávněná osoba podala návrh na obnovu řízení, může jej vzít výslovným prohlášením zpět až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. V návrhu na obnovu řízení musí být obsaženo, kterému soudu je určen, kdo jej činí, ve které věci, a čeho se domáhá. Příslušným soudem pro rozhodování o obnově řízení je dle § 281 trestního řádu soud, který by byl příslušný rozhodovat o obžalobě, soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, nebo krajský soud, jde-li vzhledem ke skutečnostem

¹¹³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3, s. 703-716.

¹¹⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kolektiv: Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-750-8, s. 741.

¹¹⁵ § 279 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

nebo důkazům, které nově vyšly najevo, o trestný čin náležející do příslušnosti krajského soudu.

Jak už bylo uvedeno výše, příslušný soud může o věci rozhodovat ve veřejném i neveřejném zasedání. Primárně soud rozhoduje v zasedání veřejném, avšak v neveřejném zasedání může rozhodnout o takovém návrhu, který zamítne dle § 283 písm. a) až c) trestního řádu. Dle § 286 odst. 2 trestního řádu může příslušný soud zamítnout návrh v neveřejném zasedání z důvodu uvedeného v § 283 písm. d) trestního řádu pouze v tom případě, že návrh opřený o tytéž skutečnosti a důkazy byl již dříve pravomocně zamítnut a nově podaný návrh oprávněnou právnickou osobou je jen jeho opakováním.

Z uvedeného plyne, že příslušný soud může návrh právnické osoby na obnovu řízení zamítnout, ale dále může také rozhodnout o povolení obnovy řízení, přičemž zároveň dle § 284 trestního řádu zruší zcela nebo z části napadené rozhodnutí.

Pokud byla na návrh právnické osoby obnova řízení povolena, rozhoduje znovu příslušný soud dle skutkového a právního stavu rozhodného v době nového rozhodování, pokud věc nepokračuje v oprávném řízení, popřípadě pokud nebyla věc vrácena státnímu zástupci k došetření.¹¹⁶ Došlo-li k povolení obnovy řízení pouze ve prospěch obviněné právnické osoby, dle § 289 písm. a) a b) trestního řádu doba od právní moci původního rozsudku do právní moci usnesení povolujícího obnovu řízení se do promlčecí doby nezapočítává, a zároveň nesmí být právnické osobě novým rozsudkem uložen trest přísnější, než jaký jí byl uložen původním rozsudkem. Nutno dodat, že z povahy věci není možné použít v uvedeném paragrafu písm. c), které se vztahuje pouze k fyzické osobě, avšak dle názoru autorky není vyloučen analogický postup při zániku právnické osoby.

4.3. Výkon trestů ukládaných právnickým osobám

Právnické osobě lze dle § 15 odst. 1 zákona o TOPO uložit trest zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí nebo trest uveřejnění rozsudku. Stejně jako u osob fyzických, může být i právnické osobě uloženo ochranné opatření zabránění věci a zabránění části majetku. V § 15 odst. 3 zákona o TOPO se stanoví, že *právnické osobě lze uložit tresty a ochranná opatření uvedená v odstavcích 1 a 2*

¹¹⁶ § 288 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

samostatně nebo vedle sebe. Nelze však uložit peněžitý trest nebo zabrání části majetku vedle propadnutí těže části majetku a trest propadnutí věci vedle zabrání těže věci.

Trest zrušení právnické osoby je hmotněprávně upraven v § 16 zákona o TOPO, z jehož odst. 1 vyplývá, že tento trest může být uložen, pokud činnost právnické osoby se sídlem v České republice spočívá v páchání trestné činnosti. V určitých případech, jež stanoví § 16 odst. 2, může být soud při ukládání takového trestu omezen, a to například v případech, kdy je obviněnou právnickou osobou banka, pojišťovna, zajišťovna, investiční fond apod. Takový trest může být obviněné právnické osobě uložen až po předchozím vyjádření České národní banky, ke kterému soud musí přihlížet. Obdobně bude postupováno v případech komoditních burz, kdy takové vyjádření bude soudu dle § 16 odst. 3 poskytovat příslušný orgán státní správy, který uděluje povolení k provozování burzy. Pokud byl právnické osobě uložen trest zrušení právnické osoby, dnem nabytí právní moci rozhodnutí vstupuje právnická osoba do likvidace.¹¹⁷ Zákon blíže nestanoví, zda se musí jednat o trestné činy úmyslné, či o trestné činy vyšší typové závažnosti. Autorka práce zastává názor, že takové podmínky by měly být blíže specifikovány, neboť uvedený trest lze považovat za nejpřísnější možný a je nežádoucí, aby rozsáhle postihoval právnické osoby, zvláště pokud se dle Jelínka a Herczega jedná o trest, který je obdobou trestu smrti u osob fyzických, ačkoli trest smrti je zakázán.¹¹⁸

Dle § 38 odst. 1 zákona o TOPO, jakmile nabude právní moci takový rozsudek, nařídí předseda senátu jeho výkon, přičemž určí likvidátora, k čemuž užije předpisů soukromého práva. K zániku právnické osoby dojde výmazem z rejstříku, evidence či jiného veřejného seznamu, ve kterém je zapsána. Při samotné likvidaci bude postupováno především dle občanského zákoníku. Pokud likvidátor porušuje své povinnosti, je předseda senátu oprávněn takového likvidátora odvolat a nahradit ho jinou osobou.¹¹⁹ Zrušení právnické osoby s likvidací má za účel vypořádat majetkové vztahy právnické osoby a naplnit tak § 16 odst. 5 zákona o TOPO, tedy uspokojit pohledávky věřitelů. K postupu směřujícímu k uspokojení pohledávek se ovšem nebude moci využít majetek, u něhož je to jeho povahou či charakterem vyloučeno, nebo majetek, u něhož je to vyloučeno povahou spáchaného trestného činu.

¹¹⁷ § 16 odst. 4 zákona č. 418/2011, o TOPO.

¹¹⁸ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 127.

¹¹⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 204-206.

Trest propadnutí majetku je hmotněprávně upraven v § 17 zákona o TOPO, z jehož odst. 1 plyne, že takový trest bude uložen za zvlášť závažný zločin, kterým právnická osoba získala majetkový prospěch, nebo se o takové získání majetkového prospěchu snažila, avšak dle odst. 2 téhož ustanovení může k uložení takového trestu dojít i za situace, kdy to dovoluje trestní zákoník. Obdobně jako u trestu zrušení právnické osoby mohou nastat situace, kdy soud musí při ukládání trestu přihlídnout k vyjádření České národní banky. Vykonávací řízení se řídí trestním řádem, konkrétně § 345 až 349 trestního řádu. Majetek lze zajistit již v průběhu trestního stíhání, a to pro účely uložení tohoto trestu. Výkon rozhodnutí a postup při správě propadlého majetku stanoví zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů. Jakmile se rozsudek, kterým je uložen trest propadnutí majetku, stane vykonatelným, musí předseda senátu dle § 345 trestního řádu zaslat opis takového rozsudku organizační složce státu, které přísluší hospodaření s majetkem státu. Takovou organizační složku a její příslušnost nalezneme v zákoně č. 219/200 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, a to konkrétně v jeho § 11.

Ve vykonávacím řízení je určováno, co je majetkem právnické osoby a na jaký majetek či jeho součásti se trest vztahuje.¹²⁰ Dle § 346 odst. 4 trestního řádu se vlastnické právo třetích osob k věcem postiženým trestem uplatňuje dle občanskoprávních předpisů. Pokud existuje obava, že dojde ke zmaření či ztížení výkonu trestu, dle § 347 odst. 1 trestního řádu, může být majetek právnické osoby soudem a v přípravném řízení státním zástupcem zajištěn, to vše však za splnění podmínky, že lze očekávat uložení trestu propadnutí majetku. K zajištění majetku obviněné právnické osoby dojde vždy, nenabyl-li rozsudek ukládající trest propadnutí majetku právní moci. Obava týkající se zmaření či ztížení výkonu trestu musí být vždy odůvodněna konkrétními zjištěnými skutečnostmi. Pokud právnická osoba nabyla majetek po právní moci odsuzujícího rozsudku, nebude takový majetek postižen trestem propadnutí majetku, a to ani za podmínky, že došlo ke zrušení odsuzujícího rozsudku mimořádným opravným prostředkem.¹²¹

Dle § 15 odst. 3 nelze právnické osobě uložit trest propadnutí majetku vedle peněžitého trestu. Toto pravidlo blíže specifikoval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 23. listopadu 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016, publikováno pod č. 12/2018 Sb. rozh. tr., a stanovil, že *peněžitý trest nelze uložit vedle trestu propadnutí majetku bez ohledu na*

¹²⁰ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 406.

¹²¹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 406.

skutečnost, zda propadnutí majetku postihuje celý majetek pachatele, nebo jen tu jeho část, kterou soud určil. Při ukládání trestu propadnutí majetku (celého nebo jeho části) je soud povinen respektovat kromě obecných hledisek...též rozsah a hodnotu majetku, který patří pachateli, aby měl alespoň rámcovou představu o dopadu tohoto trestu do majetkových poměrů pachatele.

Pokud je právnická osoba odsouzena pro úmyslný či nedbalostní trestný čin, a není-li to na újmu poškozeného, může být právnické osobě uložen peněžitý trest, který je hmotněprávně upraven v § 18 zákona o TOPO. Peněžitý trest je považován za hlavní typ trestní sankce, jehož účelem je postihnout majetek právnické osoby. Denní sazba peněžitého trestu je stanovena v rozmezí 1.000 Kč až 2.000.000 Kč při zohlednění majetkových poměrů právnické osoby. Zákon o TOPO výslovně nestanoví počet denních sazeb, a proto bude subsidiárně postupováno dle § 68 odst. 1 trestního zákoníku, tedy že právnická osoba bude povinna uhradit nejméně 20 a nejvíce 730 soudem určených denních sazeb. Obdobně jako u trestů výše uvedených mohou nastat situace, kdy soud musí při ukládání trestu přihlédnout k vyjádření České národní banky.

Vykonávací řízení bude primárně probíhat dle ustanovení § 341 až 344 trestního řádu. Výkon peněžitého trestu nelze podmíněně odložit, avšak právnické osobě může být povoleno peněžitý trest platit v pravidelných splátkách. K zajištění výkonu peněžitého trestu může dojít dle § 32 odst. 5 zákona o TOPO, který stanoví, že předseda senátu může právnické osobě uložit, aby složila stanovenou částku odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu. Stejně tak může být využito ustanovení § 344a a § 344b trestního řádu o zajištění výkonu peněžitého trestu.¹²²

Dle § 341 trestního řádu je předseda senátu povinen vyzvat odsouzenou právnickou osobu, jakmile se stane rozsudek, dle něhož má právnická osoba povinnost zaplatit peněžitý trest, vykonatelným, aby jej do patnácti dnů zaplatila. Dle § 342 odst. 1 trestního řádu je možné na žádost odsouzené právnické osoby odložit peněžitý trest na dobu nejvýše tří měsíců, popřípadě, jak je uvedeno výše, může právnická osoba plnit peněžitý trest ve splátkách tak, aby došlo k jeho zaplacení do jednoho roku ode dne právní moci rozsudku. Autorka dále dodává, že není vyloučen postup dle § 344 trestního řádu, avšak aplikovat toto ustanovení lze pouze omezeně, a to v odst. 1 a odst. 5, neboť zbylé odstavce tohoto

¹²² JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 138.

ustanovení se vážou výhradně k fyzickým osobám. Je tedy možné, aby došlo k upuštění od výkonu trestu, jestliže se odsouzená právnická osoba stala dlouhodobě neschopnou peněžitý trest hradit a pokud k takové situaci došlo bez vůle právnické osoby.

Dalším z trestů, který je možno uložit právnické osobě je trest propadnutí věci, včetně náhradní hodnoty, a to za podmínek stanovených trestním zákoníkem, jak je stanoveno v § 19 zákona o TOPO. K uložení takového trestu dojde dle § 70 odst. 1 a 2 trestního zákoníku, pokud je věc výnosem z trestné činnosti, je nástrojem trestné činnosti či zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti. Vykonávací řízení probíhá způsobem dle § 349b trestního řádu, tedy že předseda senátu zašle opis rozsudku organizační složce státu, které přísluší hospodaření s majetkem státu. V situaci, kdy došlo k zajištění věci nebo náhradní hodnoty, předseda senátu učiní kroky, aby s takovou věcí nebo náhradní hodnotou nakládala příslušná organizační složka státu.

Trest zákazu činnosti může být dle § 20 odst. 1 zákona o TOPO právnické osobě uložen na jeden rok až dvacet let, pokud spáchaný trestný čin souvisel s takovou činností. Obdobně jako u trestů výše uvedených mohou nastat situace, kdy soud musí při ukládání trestu přihlídnout k vyjádření České národní banky. Výkon trestu zákazu činnosti se řídí ustanovením § 350 trestního řádu, který zároveň umožňuje, aby předseda senátu, jakmile bude rozsudek pravomocný, rozhodl o započtení doby, po kterou bylo odsouzené právnické osobě před právní mocí rozsudku oprávnění k předmětné činnosti odňato podle zvláštních předpisů, popřípadě na základě opatření státního orgánu nesměla právnická osoba předmětnou činnost vykonávat. Dle odst. 2 téhož ustanovení je možné, aby došlo k podmíněnému upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, a to i ve vztahu k právnické osobě. V takové věci bude vždy rozhodovat soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

Dalším specifickým trestem, který lze uložit pouze právnické osobě, je trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, který je hmotněprávně zakotven v § 21 zákona o TOPO. Takový trest může být právnické osobě uložen, pokud se dopustila trestného činu v souvislosti s veřejnými zakázkami, konkrétně s uzavíráním smluv či jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži. Právnická osoba po dobu výkonu trestu nemůže uzavírat smlouvy týkající se veřejných zakázek a nemůže se účastnit zadávacího řízení či veřejné soutěže. Výkon trestu se dle § 40 zákona o TOPO řídí stejnými pravidly jako výkon trestu zákazu činnosti zakotvený v § 350 trestního řádu, jak je specifikováno výše.

Zákaz přijímání dotací a subvencí lze dle § 22 zákona o TOPO právnické osobě uložit v případě, že se dopustila trestného činu v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory.¹²³ Právnická osoba se tak po dobu trvání trestu nemůže ucházet a ani přijímat jakékoli výše uvedené veřejné podpory. Výkon trestu se dle § 40 zákona o TOPO řídí stejnými pravidly jako výkon trestu zákazu činnosti zakotvený v § 350 trestního řádu, jak je specifikováno výše.

Posledním z trestů, který je možné uložit právnické osobě, je trest uveřejnění rozsudku, který je hmotněprávně vyjádřen v § 23 zákona o TOPO. Takový trest může být právnické osobě uložen v případě, že je nutné, aby se veřejnost seznámila s odsuzujícím rozsudkem, a to z důvodu ochrany bezpečnosti lidí, majetku či společnosti, popřípadě je-li to vhodné vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu. V soudním rozhodnutí je určeno, skrze jaký veřejný sdělovací prostředek bude rozsudek uveřejněn a také v jakém rozsahu, včetně lhůty k uveřejnění rozsudku právnickou osobou. Právnická osoba rozsudek zveřejní na své náklady a uvede údaj o obchodní firmě a svém sídlu. Výkon trestu uveřejnění rozsudku upravuje § 41 zákona o TOPO, který stanoví, že jakmile se rozsudek stane pravomocným, vyzve předseda senátu odsouzenou právnickou osobu k uveřejnění rozsudku. Pokud tak právnická osoba neučiní, může předseda senátu uložit právnické osobě pořádkovou pokutu až do výše 500.000 Kč, a to opakovaně, dokud nedojde ke splnění uložené povinnosti zveřejnit předmětný rozsudek.

Výkon trestu uloženého právnické osobě může zaniknout promlčením dle § 24 zákona o TOPO. Promlčecí doba dle tohoto ustanovení činí

- a) *třicet let, jde-li o odsouzení k peněžitému trestu uloženému v nejméně 560denních sazbách, nebo k trestu zákazu činnosti, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákazu přijímání dotací a subvencí, pokud jejich délka činí alespoň 15 let,*
- b) *dvacet let, jde-li o odsouzení k peněžitému trestu uloženému v nejméně 380denních sazbách, nebo k trestu zákazu činnosti, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákazu přijímání dotací a subvencí, pokud jejich délka činí alespoň 10 let,*

¹²³ § 22 odst. 1 zákona č. 418/2011, o TOPO.

- c) *deset let, jde-li o odsouzení k peněžitému trestu uloženému v nejméně 200denních sazbách, nebo k trestu zákazu činnosti, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákazu přijímání dotací a subvencí, pokud jejich délka činí alespoň 5 let,*
- d) *pět let při odsouzení k jinému trestu.*

Autorka práce pro úplnost stručně dodává, že promlčení se subsidiárně řídí předpisy trestního zákoníku, a to konkrétně jeho § 94, přičemž ve vztahu k právnické osobě lze využít pouze ustanovení odst. 2, odst. 4 a odst. 5, jelikož právě u těchto odstavců není užití z povahy věci vyloučeno.

Důsledkem zániku uloženého trestu je zánik práva státu na jeho výkon, a zároveň právnické osobě zaniká povinnost se takovému výkonu podrobit. Jestliže se právnická osoba nedopustila stejně závažného či závažnějšího trestného činu, lze předpokládat, že nebezpečí hrozící od právnické osoby zaniklo či se minimalizovalo a z toho důvodu zanikl výkon trestu. Pokud byla za stejný čin potrestána i osoba fyzická, jejíž jednání se přičítá právnické osobě, nemá na promlčení výkonu trestu, který byl uložen právnické osobě, žádný vliv případné promlčení či nepromlčení výkonu trestu této fyzické osoby.¹²⁴

Z promlčení výkonu trestu jsou dle § 25 zákona o TOPO vyňaty tresty uložené za trestné činy uvedené v § 13 zákona o TOPO, tedy za trestné činy uvedené ve zvláštní části hlavě třinácté trestního zákoníku, kromě trestných činů založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka uvedeného v § 403 trestního zákoníku, trestného činu projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka ustanoveného v § 404 trestního zákoníku a trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia dle § 405 trestního zákoníku, a dále za trestné činy rozvracení republiky uvedeného v § 310 trestního zákoníku, trestného činu teroristického útoku dle § 311 trestního zákoníku a trestného činu teroru dle § 312 trestního zákoníku, pokud jejich spáchání zakládá válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva.

Z promlčení výkonu trestu jdou dále vyňaty případy, kdy účinek trestu nastává právní mocí rozhodnutí, konkrétně se jedná o případ trestu zrušení právnické osoby, propadnutí

¹²⁴ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 163.

majetku, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži či zákaz přijímání dotací a subvencí.¹²⁵

Autorka práce dodává, že doba, jež je ustanovena v § 24 zákona o TOPO týkající se promlčení výkonu trestu, má také vliv na zánik účinků odsouzení, neboť dle § 27 zákona o TOPO se na právnickou osobu hledí, jako by nebyla odsouzena, jestliže od právní moci odsuzujícího rozsudku uplynula doba uvedená v § 24 zákona o TOPO. Z tohoto důvodu se nepoužijí ustanovení hlavy XXII. trestního řádu o zahlazení odsouzení.

¹²⁵ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 164.

5. Podrobně k některým zvláštním ustanovením o řízení proti právnickým osobám

Ustanovení vztahující se k řízení proti právnickým osobám jsou zakotvena v části čtvrté zákona o TOPO, jejíž rozsah je tvořen § 28 až 41, přesněji řečeno § 29 až 41, a to z důvodu zrušení § 28 zákona o TOPO, k jehož zrušení došlo zákonem č. 183/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích.

5.1. Místní příslušnost

Ačkoli § 29 zákona o TOPO stanoví pravidla místní příslušnosti, bude ve věci příslušnosti subsidiárně použit trestní řád, a to v otázce věcné příslušnosti plynoucí z ustanovení § 16 a 17 trestního řádu, příslušnosti několika soudů dle § 22 trestního řádu, vyloučení a spojení věci dle § 33 trestního řádu, rozhodnutí o příslušnosti soudu ukotvené v § 24 trestního řádu, odnětí a přikázání věci dle § 25 trestního řádu a o příslušnosti soudu k úkonům v přípravném řízení, jak je uvedeno v § 26 trestního řádu.

Za základní kritéria místní příslušnosti, jež vyplývají z § 18 trestního řádu ve spojení s § 29 zákona o TOPO lze považovat místo spáchání činu, sídlo obviněné právnické osoby, popřípadě obvod, kde má právnická osoba sídlící v zahraničí podnik či organizační složku. Za poslední kritérium lze považovat obvod soudu, v němž vyšel trestný čin najevo.¹²⁶ Uvedená kritéria jsou ve vzájemném vztahu subsidiarity, a to v uvedeném pořadí. § 29 zákona o TOPO totiž konkrétně stanoví, že *nelze-li zjistit místo činu nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu má obviněná právnická osoba sídlo nebo v jehož obvodu má obviněná zahraniční právnická osoba svůj podnik nebo organizační složku; jestliže se nedají tato místa zjistit nebo jsou mimo území České republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.*

Za místo spáchání činu je považováno místo, kde byla vykonána trestná činnost, u omisivních trestných činů je to takové místo, kde mělo dojít k jednání a jehož opominutím vznikl trestný čin, u distančních deliktů, které jsou typické tím, že k jednání došlo na jednom

¹²⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 560.

místě a k následku na místě druhém, jsou za místo spáchání trestného činu považována obě tato místa.¹²⁷

5.2. Vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání

Jak již bylo naznačeno v kapitole 4.1.2. této práce, orgán činný v trestním řízení, který zahájil trestní stíhání, je povinen dle § 30 zákona o TOPO vyrozumět *příslušný orgán veřejné moci nebo osobu, které podle jiných právních předpisů vedou obchodní rejstřík nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr nebo evidenci, orgán udělující licenci nebo povolení k činnosti této právnické osobě a orgán odpovědný za dozor nad takovou právnickou osobou. Tyto orgány nebo osoby vyrozumí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce také o pravomocném skončení věci.*

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny splnit svou oznamovací povinnost pouze co do informace o zahájení trestního stíhání pro konkrétní trestný čin, avšak taková povinnost se nevztahuje na popis skutku, jež je uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání.¹²⁸

Dle odst. 2 tohoto ustanovení je zjevné, že informační povinnost platí i pro předsedu senátu, který informuje orgán veřejné moci vedoucí rejstřík, registr nebo evidenci, o skončení přípravného řízení, a to v případech, je-li k zániku nebo přeměně právnické osoby nutný zápis od takového rejstříku, registru nebo evidence. Předmětné ustanovení je ustanovením úzce spojeným s § 32 zákona o TOPO, jež omezuje zrušení, změnu či přeměnu právnické osoby v době trestního stíhání. Dle § 32 odst. 8 zákona o TOPO se takové omezení využije i ve vykonávacím řízení. Informační povinnost o skončeném vykonávacím řízení je ovšem omezena pouze na případy, kde jsou účinky zápisu přeměny či zániku konstitutivní.¹²⁹ Takováto překážka zakazuje orgánům příslušným k provedení zápisů do rejstříku, registrace či evidence provést zápis, a proto autorka spatřuje jakožto hlavní účel informační povinnosti o skončení vykonávacího řízení ustanovené v § 30 odst. 2 zákona o TOPO urychlené odstranění překážky omezující zápis přeměny či zrušení právnické osoby, čímž je zajištěn minimální zásah do práv právnické osoby.

¹²⁷ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4, str. 186.

¹²⁸ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 567.

¹²⁹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 567.

5.3. Společné řízení

Pokud právnická osoba spáchala trestný čin, jež souvisí s trestným činem fyzické osoby, je možné vést společné trestní řízení proti právnické a fyzické osobě, a to za předpokladu, že tomu nebrání důležité důvody. Takový postup dovoluje § 31 odst. 1 zákona o TOPO. Toto ustanovení lze považovat za speciální k § 20 a § 21 trestního řádu, neboť blíže specifikuje pravidla těmito paragrafy upravená, a to ve vztahu k právnické osobě. Důvody společného řízení lze nalézat hned v několika rovinách, a to například v hospodárnosti a rychlosti řízení, popřípadě ve vzájemném propojení souvislostí, a tedy v efektivnějším nalezení materiální pravdy. V odst. 1 předmětného ustanovení je dále řešena příslušnost soudů. Za věcně příslušný je považován krajský soud, pokud by byl příslušný v rozhodování alespoň o jednom z trestných činů. Místní příslušnost je stanovena způsobem, který upřednostňuje soud příslušný konat řízení proti fyzické osobě. Není vyloučeno, aby společné řízení probíhalo v případě více právnických osob, jejichž trestné činy vzájemně souvisejí, stejně tak není vyloučeno, aby se konalo společné řízení o všech útocích pokračujícího či hromadného trestného činu, či o všech částech trvajících trestného činu, pokud tomu nebrání důležité důvody.¹³⁰

Odstavec 2 předmětného ustanovení se věnuje posuzování trestní odpovědnosti při společném řízení, přičemž stanoví, že trestní odpovědnost právnické osoby a fyzické osoby se i v případě společného řízení posuzuje samostatně.

Fyzická osoba dostává před právnickou osobou přednost při provádění úkonů trestního řízení, avšak zákonodárce užitím slova „zpravidla“ nechal prostor pro uvážení soudu posoudit individuálně vhodnost takového upřednostnění. Autorka konstatuje, že takové uvážení nelze využít v případech stanovených § 37 zákona o TOPO, kde je pořadí úkonů dáno zákonem obligatorně.¹³¹

Autorka dodává, že výše specifikovaná ustanovení se doslovně nevztahují na přípravné řízení, a proto je vhodné využít je spíše podpůrně, a to za účelem hospodárnosti a rychlosti řízení.

¹³⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 161.

¹³¹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 567.

5.4. Zrušení, zánik a přeměna právnické osoby

Zákonodárce ustanovil § 32 zákona o TOPO opatření, které mají předcházet ztížení nebo znemožnění trestního řízení proti právnické osobě, která by se mohla postupy souvisejícími se zrušením, zánikem či přeměnou právnické osoby zbavit trestní odpovědnosti. Ustanovení § 32 zákona o TOPO lze považovat dle důvodové zprávy za navazující na § 10 zákona o TOPO, který se týká přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby.

Dle § 32 odst. 1 zákona o TOPO je-li proti právnické osobě zahájeno trestní stíhání, musí právnická osoba písemně oznámit, že budou prováděny úkony směřující k zrušení, zániku nebo k přeměně takové právnické osoby. Předmětné oznámení musí být v přípravném řízení provedeno státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu. Pokud právnická osoba takové oznámení neučiní, jsou úkony směřující ke zrušení, zániku či přeměně neplatné. Autorka podotýká, že právnická osoba není tímto ustanovením dotčena v případě, že se trestní řízení nachází ve fázi prověřování a zároveň také ve zkráceném přípravném řízení, neboť ani v takovém případě nedošlo k zahájení trestního stíhání právnické osoby.¹³²

Autorka spatřuje za nevyhovující zavedení obecného pojmu „úkony směřující ke zrušení, zániku nebo přeměně“, který není zákonodárcem blíže specifikován. Může být tedy matoucí, zda se jedná o takové právní jednání, jehož přímým důsledkem je zrušení, zánik nebo přeměna právnické osoby, či zda zákonodárce za takové úkony považuje i kroky tomuto právnímu jednání předcházející, které dle logiky věci také směřují ke zrušení, zániku či přeměně právnické osoby, avšak nepřímou. Názor na tuto problematiku vyjádřila Sábliková ve svém článku Zrušení právnické osoby s likvidací a zákon číslo 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, podle které „[ú]konem směřujícím ke zrušení právnické osoby je právní úkon, s nímž (...) zákon spojuje zrušení právnické osoby. Je-li tímto úkonem smlouva (dohoda společníků), musí být oznámena orgánům činným v trestním řízení před uzavřením smlouvy; jde-li o jednostranný právní úkon, musí být oznámen předtím, než bude učiněn. Jde-li o rozhodnutí orgánu právnické osoby, musí být

¹³² ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 588.

*oznámeno dříve, než bude rozhodnutí přijato. Důvodem je skutečnost, že oznámení je předpokladem platnosti příslušného úkonu, nikoliv jeho účinnosti.*¹³³

Dle autorky by bylo vhodné, aby zákonodárce alespoň demonstrativně vyčetl takové úkony, které považuje za úkony směřující ke zrušení, zániku nebo přeměně právnické osoby, popřípadě stanovil základní charakteristiku takových úkonů.

Jak stanoví § 32 odst. 2 zákona o TOPO, není možné, aby právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, byla po dobu trvající až do pravomocného skončení trestního stíhání zrušena, aby zanikla, či aby došlo k její přeměně. Zákon ovšem stanoví výjimku, a to v případě, že by důsledky takového zákazu zrušení, zániku či přeměny byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu, a proto není vyloučeno využití institutu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce ustanoveného v § 10 zákona o TOPO. V takovém případě půjde o méně závažné trestní činy, tedy především o přečiny, ačkoli i u takových méně závažných trestných činů bude nutné posoudit kritéria určující závažnost trestného činu individuálně.¹³⁴

V případě, že je právnická osoba založena na dobu určitou, popřípadě má dojít k jejímu zrušení splněním účelu, a k takovému zrušení by mělo dojít v době od zahájení trestního stíhání, stanoví zákon o TOPO v § 32 odst. 2 fikci, že od takového okamžiku se na ni hledí, jako by byla založena na dobu neurčitou. Dle autorky práce je matoucí, zda je taková fikce stanovena na dobu určitou či neomezenou, tedy jestli se na právnickou osobu hledí, jako by byla založena na dobu neurčitou pouze po dobu do skončení trestního řízení, a to včetně řízení vykonávacího, nebo zda taková fikce potrvá i po skončení trestního řízení. Zároveň autorka upozorňuje, že zákon nestanoví, zda je právnická osoba povinna promítnout tuto fikci do zakladatelského právního jednání a zajistit zveřejnění takové informace v rejstříku, registru či evidenci. Z výše popsaných důvodů se autorka domnívá, že by zákonodárce měl výše uvedené otázky specifikovat, a to konkrétně tak, že se na právnickou osobu „*po dobu trvání trestního řízení*“ hledí tak, jako by byla založena na dobu neurčitou. Autorka práce odůvodňuje takové doplnění zákona tím, že smyslem právnických osob založených na dobu určitou nebo k dosažení určitého účelu je jejich časově omezená existence, přičemž taková

¹³³ SÁBLÍKOVÁ, V.: Zrušení právnické osoby s likvidací a zákon číslo 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Ad Notam. 2018, č. 1, s. 9.

¹³⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 166-168.

vůle byla jasně vyjádřena zakladatelským právním jednáním. Není vhodné, aby orgány státní moci zasahovaly do takové vůle právnické osoby nad míru nezbytně nutnou. Autorka dále dodává, že při ctění zásady rychlosti a hospodárnosti řízení je více než žádoucí, aby informaci o využití takové právní fikce, tedy že je na právnickou osobu hleděno jako by byla založena na dobu neurčitou, sdělovaly orgány činné v trestním řízení společně s informací o zahájení trestního stíhání příslušným orgánům veřejné moci nebo osobám, které podle jiných právních předpisů vedou obchodní rejstřík nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr nebo evidenci, orgánům udělujícím licenci nebo povolení k činnosti této právnické osobě a orgánům odpovědným za dozor nad takovou právnickou osobou dle § 30 zákona o TOPO.

Dle § 32 odst. 3 zákona o TOPO, který navazuje na výjimku stanovenou v odst. 2 téhož ustanovení, rozhoduje o možnosti zrušení, zániku či přeměně právnické osoby v přípravném řízení soudce a v řízení před soudem předseda senátu. Takovému rozhodnutí musí předcházet návrh právnické osoby nebo jiné oprávněné osoby. Dědič a Říha v Trestní odpovědnosti právnických osob vyjadřují názor, že oznámení dle § 32 odst. 1 zákona o TOPO a návrh na povolení zrušení, přeměny nebo zániku dle § 32 odst. 3 zákona o TOPO, lze spojit v jedno podání, pokud bude obsahovat náležitosti předmětného oznámení i návrhu, a to za předpokladu, že oznamovatelem a navrhovatelem bude tatáž právnická osoba a nikoli jiná oprávněná osoba.¹³⁵ Pokud by byl návrh na zrušení, zánik či přeměnu právnické osoby podáván jako samostatný úkon, může jej podat i jiná oprávněná osoba, která není zákonem blíže specifikována. Autorka práce si klade otázku, zda zákonodárce za takové osoby považuje pouze osoby odlišné od právnické osoby, nebo zda za takovou jinou oprávněnou osobu považuje i členy právnické osoby, či její společníky. Dle autorky práce bude vždy nutné posoudit situaci individuálně, avšak primárně dle autorky není vhodné pod tento pojem zařazovat členy právnické osoby a její společníky, neboť ti svou vůli rozhodnout o zániku, zrušení či přeměně právnické osoby vykonali jakožto orgán právnické osoby a jejich rozhodnutí by mělo být vtěleno do návrhu, jež bude právnická osoba činit vůči soudci v přípravném řízení, popřípadě v řízení před soudem vůči předsedovi senátu. Autorka nicméně nezapomíná na situaci, kdy orgány právnické osoby projeví svou vůli uvnitř právnické osoby, avšak tato vůle není z důvodu nefunkční politiky a organizace v právnické osobě projevena navenek. V takovém případě by mělo dojít právě k individuálnímu posouzení věci. Dle názoru autorky by se pojem „jiná oprávněná osoba“ měl vztahovat přednostně např.

¹³⁵ DĚDIČ, J., ŘÍHA, J.: § 32. Zrušení, zánik a přeměna právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRÍVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 597.

k zřizovatelům právnické osoby, členům podnikatelského seskupení, k České národní bance ve vztahu k bankám či pojišťovnám apod.

Pokud tedy právnická osoba splní oznamovací povinnost dle § 32 odst. 1 zákona o TOPO, jsou její úkony směřující ke zrušení, zániku či přeměně právnické osoby platné, avšak k jejich realizaci je třeba povolení dle § 32 odst. 3 zákona o TOPO. Pokud takové povolení nebylo právnické osobě vydáno, a právnická osoba učiní i přesto jednání, která vedou ke zrušení, zániku či přeměně právnické osoby, je takové jednání považováno za relativně neplatné, a to v souvislosti s § 32 odst. 4 zákona o TOPO.¹³⁶ Toto ustanovení zakotvuje pravidlo, že *pokud státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu nepodá příslušnému soudu návrh na vyslovení neplatnosti úkonů směřujících ke zrušení, zániku nebo přeměně právnické osoby, neplatnosti rozhodnutí o schválení přeměny právnické osoby nebo neplatnosti projektu přeměny za podmínek stanovených jiným právním předpisem, hledí se na tyto úkony jako na platné*. Autorka upozorňuje na zvláštnost, která dává předsedovi senátu možnost podat návrh u příslušného soudu a dožadovat se tak neplatnosti právního jednání. Zákon nevyklučuje, aby předmětné relativně neplatné jednání napadla i jiná osoba, která má takové právo dle jiného právního předpisu. Zároveň je dle jiných právních předpisů nezbytné, aby mělo takové napadení relativně neplatného právního jednání písemnou formu.¹³⁷ Pokud nebude rozhodnutí o povolení zrušení, zániku či přeměny vydáno, orgány veřejné moci, či osoby, které vedou veřejné rejstříky, registry či evidence, do kterých jsou právnické osoby zapisovány, nesmějí zapsat takové zrušení, zániku či přeměnu v souladu s § 32 odst. 9 zákona o TOPO do rejstříku, registru či evidence, ledaže se právní jednání směřující k zrušení, zániku či přeměně dle § 32 odst. 4 zákona o TOPO považuje za platné.

Aby takové povolení nezmařilo výkon v budoucnu uloženého trestu, je možné, aby dle § 32 odst. 5 zákona o TOPO byla právnické osobě uložena povinnost složit peněžitou částku, jež odpovídá předpokládané výši peněžitého trestu, nebo aby poskytla jinou záruku. Účelem ustanovení je, aby v případě zrušení, zániku či přeměny právnické osoby nedošlo ke ztrátě smyslu vedení trestního řízení. Takovéto zajišťovací opatření je tedy logicky spojeno se

¹³⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 170-171.

¹³⁷ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 171.

zrušením, zánikem a přeměnou právnické osoby, nikoli s trestnou činností, nelze jej tak považovat za uložený trest.¹³⁸

Výše uvedené nebrání tomu, aby dle § 32 odst. 7 zákona o TOPO příslušný orgán odejmul trestně stíhané právnické osobě povolení či jiné oprávnění k činnosti. Takový orgán může dále navrhnout zrušení právnické osoby podle jiného právního předpisu. Dle popisovaného může být postupováno přiměřeně i ve vykonávacím řízení. Za poměrně průlomové lze považovat ustanovení § 32 odst. 10 zákona o TOPO, jež má potlačit konstitutivní účinky výmazu právnické osoby z rejstříku, registru či evidence. Pokud není splněna některá z podmínek uvedených výše, jež umožňují zrušení nebo přeměnu právnické osoby, právnická osoba nezanikne, avšak zákon neodpovídá na otázku, kdy tedy k takovému zániku právnické osoby dojde.¹³⁹

5.5. Zajišťovací opatření

Aby bylo trestní řízení úspěšně provedeno, může být užito nástrojů vtělených do zajišťovacích opatření, která jsou oprávněny použít orgány činné v trestním řízení zahájením trestního stíhání. Zajišťovacím opatřením je věnován § 33 zákona o TOPO, který zakotvuje instituty pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti právnické osoby a omezení s nakládáním majetku právnické osoby. Účelem existence těchto zajišťovacích opatření je zabránit právnické osobě v opakování trestné činnosti, pro niž je stíhána, dokonání trestného činu, o který se pokusila, nebo vykonání trestného činu, který připravovala nebo kterým hrozila. Dle uvedeného je zřejmé, že předmětná zajišťovací opatření jsou náhradou vazebního důvodu dle § 67 písm. c) trestního řádu ve vztahu k právnickým osobám. O použití takových zajišťovacích opatření, ať už samostatně či současně, rozhodne v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu. Při ukládání zajišťovacích opatření musí také soudce či předseda senátu přihlídnout k důsledkům, které může mít uložení zajišťovacího opatření na třetí osoby, což bude vždy nutné posoudit individuálně ve vztahu ke konkrétní právnické osobě.

Pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti znamená značný zásah do základních práv právnické osoby, avšak v takovém případě převažuje veřejný zájem. Pokud

¹³⁸ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 605-606.

¹³⁹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 623.

bude právnické osobě dočasně pozastaven výkon předmětu činnosti, bez zbytečného odkladu musí být takové rozhodnutí zasláno orgánu udělujícímu povolení či oprávnění k činnosti. Stejný postup vyžaduje situace, kdy dojde ke zrušení zajišťovacího opatření. Lze předpokládat, že pokud bylo právnické osobě zajišťovacím opatřením zasaženo do výkonu hlavního předmětu podnikání a v téže věci nebude následně právnická osoba odsouzena, bude mít právo náhrady škody či nemajetkové újmy, která ji byla takovým postupem způsobena.¹⁴⁰

Omezení nakládání s majetkem je opět zásahem do základních práv právnické osoby, a to konkrétně do práva na vlastnit majetek, jež je ustanoveno v čl. 11 LZPS. I v takovém případě převládá veřejný zájem nad ochranou základního práva právnické osoby. Autorka podotýká, že pokud dojde k omezení nakládání s majetkem, předmětem může být pouze majetek právnické osoby, který nebyl získán trestnou činností.¹⁴¹

Pokud by došlo k porušení zajišťovacích opatření, bylo by chápáno takové právní jednání za absolutně neplatné, což ovšem nelze považovat za jediný důsledek vyplývající z porušení zajišťovacího opatření. Přestože zákon nestanoví konkrétní sankce za porušení zajišťovacích opatření, lze uvažovat například nad postižením pořádkovou pokutou či nad trestní odpovědností za přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.¹⁴²

Pokud má právnická osoba omezeno právo nakládat se svým vlastním majetkem, může dle § 33 odst. 2 zákona o TOPO požádat v přípravném řízení státního zástupce, a v řízení před soudem předsedu senátu, aby povolil provést úkon s takovým majetkem, ačkoli je taková dispozice s majetkem z důvodu zajišťovacího opatření omezena. V takovém návrhu musí být dostatečně odůvodněno, proč je nutné předmětné jednání uskutečnit. Pokud státní zástupce takovému návrhu právnické osoby nevyhoví, je povinen jej do pěti dnů zaslat k rozhodnutí soudci. Podmínkou prolomení zajišťovacího opatření jsou důležité důvody, které musí být posouzeny vždy individuálně ve vztahu ke konkrétní právnické osobě.

Právnická osoba má dle § 33 odst. 5 zákona o TOPO právo kdykoli žádat o zrušení nebo omezení zajišťovacího opatření. V případě, že je taková žádost neúspěšná, je právnická osoba oprávněna takovou žádost zopakovat po uplynutí 30 dnů od právní moci zamítavého

¹⁴⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 179.

¹⁴¹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 670.

¹⁴² ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 676.

rozhodnutí. Nebude-li takové žádosti státním zástupcem vyhověno, musí ji nejpozději do pěti pracovních dnů od doručení žádosti předložit soudci. Pokud již není pro účely řízení dále třeba, aby bylo uloženo zajišťovací opatření, může jej v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu zrušit, nebo omezit.¹⁴³

Autorka pro úplnost dodává, že je možné setkat se se situací, kdy jsou určité zajišťovací instituty upraveny trestním řádem a specifikovány zákonem o TOPO. Jedná se například o instituty předvolání a předvedení, které jsou upraveny trestním řádem a zároveň i § 36 zákona o TOPO. Z logiky věci nelze instituty předvolání a předvedení aplikovat vůči právnické osobě, ale předmětné ustanovení je aplikováno vůči osobám, které za právnickou osobu činí úkony v trestním řízení dle § 34 zákona o TOPO. Dle § 36 odst. 2 zákona o TOPO v kombinaci s § 66 trestního řádu lze právnické osobě, respektive osobě za právnickou osobu jednající, uložit i pořádkovou pokutu. Pokud to nevylučuje povaha věci, lze využít zajišťovací opatření zakotvené trestním řádem, za které autorka považuje předložení nebo vydání věci, odnětí věci, zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti, zajištění movité věci, ohledání nemovité věci, zajištění náhradní hodnoty, prohlídka jiných prostor a pozemků, vstup do jiných prostor a na pozemek, zadržení a otevření zásilek, jejich změna a sledování, odposlech a záznam telekomunikačního provozu.

5.6. Přerušování trestního stíhání

Po přijetí zákona č. 375/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu a v souvislosti s úpravou systému pojištění vkladů bylo vloženo do zákona o TOPO ustanovení § 33a, které umožňuje přerušit trestní stíhání proti právnické osobě na žádost České národní banky. Taková žádost České národní banky musí být odůvodněná, přičemž přerušování trestního stíhání právnické osoby má vést k řešení krize nebo opatření včasného zásahu uloženého podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu.

Jelikož se takové ustanovení vztahuje čistě k právnické osobě, není možné, aby po přerušování trestního stíhání proti právnické osobě došlo k přerušování trestního stíhání proti fyzické osobě, ačkoli probíhá společné řízení ve věci.

5.7. Úkony právnické osoby

¹⁴³ § 33 odst. 3 zákona č. 418/2011, o TOPO.

Jak již bylo opakovaně zmíněno výše, za právnickou osobu činí v řízení úkony ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, zmocněnec či opatrovník. Dle § 21 odst. 1 občanského soudního řádu *za právnickou osobu jedná*

- a) *člen statutárního orgánu; tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen; je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna, nebo*
- b) *její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen, nebo*
- c) *vedoucí jejího odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se tohoto závodu, nebo*
- d) *její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.*

Všechny uvedené osoby mají v jednání za právnickou osobu stejná práva. Dle autorky je zřejmé, že osoby uvedené v § 21 odst. 1 občanského soudního řádu jsou stanoveny alternativně, přičemž takovéto tvrzení je podpořeno § 34 odst. 3 zákona o TOPO, který stanoví, že za právnickou osobu může činit úkony současně pouze jedna osoba.

Pokud chce výše uvedená osoba za právnickou osobu činit úkony, musí prokázat své oprávnění k činění takových úkonů. Osoby uvedené v § 21 odst. 1 občanského soudního řádu se mohou prokázat platným výpisem z obchodního rejstříku, popřípadě jmenovací listinou či jiným obdobným dokumentem.¹⁴⁴ Zmocněnec se prokazuje písemnou plnou mocí, popřípadě plnou mocí, jež byla udělena ústně do protokolu, tak jak je ustanoveno v § 34 odst. 2 zákona o TOPO. Plná moc je vůči orgánu veřejné moci účinná okamžikem prokázání. Není možné, aby v trestním řízení měla právnická osoba dva nebo více zmocněnců, je tedy zřejmé, že nového zmocněnce lze zmocnit pouze za předpokladu, že zmocnění předchozího zmocněnce zaniklo, což je opět podpořeno zněním odst. 3 předmětného ustanovení, které, jak už bylo uvedeno výše, stanoví že *v řízení může za právnickou osobu činit úkony současně jen jedna osoba.*

Zákon zakazuje, aby za právnickou osobu činily úkony osoby, které jsou v téže věci obviněným, poškozeným nebo svědkem, a to ani na základě plné moci. Takové pravidlo odpovídá ustanovení § 21 odst. 4 občanského soudního řádu, zastupování právnické osoby obviněným, poškozeným nebo svědkem by totiž mohlo znamenat zastoupení osobou, která je

¹⁴⁴ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 740.

ve střetu zájmů.¹⁴⁵ Pokud je taková věc zjištěna v průběhu řízení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce vyzve právnickou osobu, aby zpravidla do sedmi dnů určila jinou osobu k provádění úkonů. Pokud tak právnická osoba neučiní, bude ji v souladu s § 34 odst. 5 zákona o TOPO ustanoven opatrovník. Opatrovník bude právnické osobě ustanoven i v případě neexistence osoby způsobilé činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení. Ani v takovém případě však nemůže být právnické osobě upřeno právo přednostně si zvolit zmocněnce. Pokud ovšem nebude možné zmocněnci prokazatelně doručovat písemnosti, bude právnické osobě i přes existenci zmocněnce opatrovník ustanoven. Předmětné ustanovení stanoví, že opatrovníka ustanovuje předseda senátu a v přípravném řízení soudce, přičemž takové rozhodnutí má okamžité účinky. Dle autorky by měl předseda senátu, resp. soudce pečlivě uvážit, koho jakožto osobu opatrovníka ustanoví, neboť nelze ustanovit osobu, o níž lze mít důvodně za to, že nebude řádně hájit zájmy právnické osoby, neboť má určitý zájem na výsledku řízení. Zároveň musí být splněna podmínka, že opatrovník musí se svým ustanovením vždy souhlasit.¹⁴⁶ Právní úprava ustanovení opatrovníka právnické osobě soudem se může jevit jako problematická, jelikož ustanovený opatrovník nemusí splňovat žádné zvláštní zákonné nároky, kromě podmínky, že opatrovník nesmí být v téže věci obviněným, poškozeným nebo svědkem. Jelikož usnesení o jmenování opatrovníka nabývá právní moci jeho oznámením, není možné, aby právnická osoba projevila výhrady k ustanovenému opatrovníkovi, a to ani formou stížnosti.¹⁴⁷

Ustanovení opatrovníka nesmí vést k omezení práva právnické osoby na obhajobu, a to v souladu s myšlenkou, že ustanovení opatrovníka je krajním řešením. K takovém zásahu do základních práv a svobod právnické osoby se opakovaně vyjadřoval ústavní soud, a to například v usneseních sp. zn. II. ÚS 2329/16 ze dne 4. října 2016 a sp. zn. II. ÚS 2520/16 soudu ze dne 21. února 2017, ve kterých zastával názor, že k zásahu do základních práv a svobod právnické osoby týkající se svobodné volby obhájce, stanovením opatrovníka nedochází. Autorka však upozorňuje na přelomový náleží Ústavního soudu ze dne 15. srpna 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18, ve kterém Ústavní soud přehodnotil svůj konstantní postoj ke zmiňované problematice a uvedl, že *jediný způsob, jak může obviněná právnická osoba projevit svou vůli a realizovat své ústavně chráněné právo na volbu obhájce, je*

¹⁴⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 190.

¹⁴⁶ § 34 odst. 5 zákona č. 418/2011, o TOPO.

¹⁴⁷ BŘEZINOVÁ, K.: Rizika jmenování opatrovníka právnické osobě v trestním řízení. Epravo.cz. [online]. 29. 08. 2017 [cit. 3. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/rizika-jmenovani-opatrovnika-pravnicke-osobe-v-trestnim-rizeni-106318.html>.

prostřednictvím osoby, která za ni jedná. Avšak podle jazykového výkladu § 34 odst. 4 zákona o TOPO nemůže za obviněnou právnickou osobu činit žádné úkony, tedy ani volit za ni obhájce, osoba, která v téže trestní věci sama vystupuje v pozici svědka. Ustanovení § 34 odst. 4 zákona o TOPO tudíž omezuje právo obviněné právnické osoby na svobodnou volbu obhájce. S ohledem na základní právo právnické osoby na obhajobu, jehož součástí je i právo zvolit si obhájce, je třeba ustanovení § 34 odst. 4 zákona o TOPO vykládat tak, že osoba oprávněná činit úkony za obviněnou právnickou osobu (§ 34 odst. 1 zákona o TOPO) může této obviněné PO zvolit obhájce i v případě, že tato oprávněná osoba sama vystupuje v řízení jako svědek. Opačný přístup by totiž mohl, v extrémních situacích, vést i k cílenému šikanování obviněné právnické osoby, které by nebylo umožněno svobodně zvolit si obhájce s odkazem na § 34 odst. 4 zákona o TOPO tím, že by osobu za ni oprávněnou činit úkony orgány činné v trestním řízení označily za svědka.

§ 34 odst. 7 zákona o TOPO stanoví pravidla, za nichž lze konat hlavní líčení v nepřítomnosti právnické osoby, respektive osob za ni činících úkony. Jedná se o takové situace, kdy se opatrovník, osoba zmocněná, a osoba oprávněná činit za právnickou osobu úkony dle občanského soudního řádu nedostaví k hlavnímu líčení bez řádné omluvy, a to za předpokladu, že byla obviněné právnické osobě řádně a včas doručena obžaloba a předvolání. Dále je nezbytné, aby bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání, aby byla obviněná právnická osoba upozorněna na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Z uvedeného plyne, že ve vztahu k právnické osobě bude ustanovení o přítomnosti při hlavním líčení dle § 202 trestního řádu použito pouze omezeně, a to v rozsahu odst. 1 a 3, neboť ostatní odstavce tohoto ustanovení jsou z povahy věci vyloučeny.

Autorka práce pro úplnost dodává, že aby mohla být právnická osoba řádně a včas seznámena s obžalobou a řádně a včas předvolána, je nezbytné, aby došlo k doručení obžaloby a předvolání. Pro doručování právnické osobě se užije ustanovení trestního řádu, konkrétně § 62 až 64 trestního řádu. Dle takové úpravy se písemnosti doručují primárně při úkonu trestního řízení, popřípadě do datové schránky či samotným orgánem činným v trestním řízení nebo prostřednictvím provozovatele poštovních služeb nebo prostřednictvím orgánu obce.

5.8. Obhájce právnické osoby

Právnická osoba má stejně jako osoba fyzická právo na obhajobu, čímž dochází k naplnění jedné ze základních zásad trestního řízení. Díky právu na obhajobu dochází ke včasnému a spravedlivému nalezení materiální pravdy a je tak přispěno ke snížení rizika potrestání nevinné osoby. Takové právo na obhajobu se skládá z práva na materiální obhajobu, jež v sobě zahrnuje právo právnické osoby hájit se, a to například vyjádřením ke skutečnostem a důkazům, uvádět důkazy či účastnit se osobně projednání věci, a dále z práva na formální obhajobu, spočívající v právu mít obhájce a radit se s ním. Není podmínkou, aby byl obhájce právnické osoby zároveň jejím zástupcem, nic tedy nebrání tomu, aby měla právnická osoba vedle zástupce také svého obhájce. Práva a povinnosti obhájce právnické osoby jsou ustanovena v § 41 trestního řádu, přičemž trestním řádem, konkrétně jeho § 37 a § 37a, se bude řídit i případná volba obhájce právnickou osobou.¹⁴⁸

Právnická osoba, pokud osvědčí, že nemá dostatek prostředků, má také právo na obhájce bezplatného nebo za sníženou odměnu dle § 33 odst. 2 trestního řádu. O takovém nároku může být rozhodnuto na návrh i bez návrhu, a to předsedou senátu a v přípravném řízení soudcem.

Dle § 35 odst. 2 je výslovně vyloučeno užití ustanovení trestního řádu vztahujících se k nutné obhajobě, a to z důvodu, že důvody nutné obhajoby se svou povahou převážně váží k osobám fyzickým. Autorka upozorňuje na již výše zmíněný rozdíl mezi institutem nutné obhajoby a povinností právnické osoby dle § 265d odst. 2 trestního řádu, jež stanoví, že dovolání lze podat pouze prostřednictvím obhájce.

5.9. Předvolání, předvedení, pořádková pokuta

Ustanovení § 36 zákona o TOPO cílí na fyzické osoby jednající za osobu právnickou a na jejich účast při úkonech trestního řízení, kterou lze zajistit předvoláním a případným následným předvedením. Jak už bylo naznačeno, předvedení vždy předchází předvolání, kterým je právnické osobě (resp. osobám za právnickou osobu jednajícím dle § 34 zákona o TOPO) ukládáno, aby se v určenou dobu dostavila na místo konání určitého úkonu trestního řízení. Předvolání se provádí při úkonu trestního řízení, nebo do datové schránky právnické

¹⁴⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 196-198.

osoby, jakožto obviněné, popřípadě do datové schránky zmocněnce či opatrovníka.¹⁴⁹ V případě, že není možné právníkovi osobě doručit předvolání způsobem uvedenými výše, postupuje orgán činný v trestním řízení způsobem uvedeným v § 62 odst. 1 trestního řádu, tedy *doručuje orgán činný v trestním řízení sám nebo prostřednictvím provozovatele poštovních služeb a v případě, že by takové doručení nebylo úspěšné, i prostřednictvím orgánu obce. Doručují-li písemnost soud nebo státní zastupitelství samy, činí tak svými doručovateli nebo orgány justiční stráže. Nelze-li takto písemnost doručit, doručí se prostřednictvím příslušného policejního orgánu. V případech stanovených zvláštními předpisy doručuje orgán činný v trestním řízení prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti nebo jiného stanoveného orgánu.* Součástí předvolání je poučení, které se vztahuje k důsledkům nedostavení se a upozornění na možnost předvedení předvolávané osoby.

Pokud se předvolávaná osoba nedostavila bez dostatečné omluvy, je možné využít institutu předvedení. Je vždy na úvaze soudu, co bude považovat za omluvu dostatečnou, avšak při takovém posouzení musí zohlednit nejen důvod nedostavení se, ale také např. délku doby mezi předvoláním a konáním úkonu, na který byla právníkovi osoba či osoba za právníkovi osobu jednající předvolána, následky spojené se zmařením úkonu a další proměnné. Omluva by zpravidla měla být orgánu činnému v trestním řízení předložena před předmětným procesním úkonem, avšak ve výjimečných a odůvodněných případech je možné ji přijmout i dodatečně, zejména v případech, kdy vážné důvody bránily takové omluvě před úkonem.¹⁵⁰

Je-li třeba zajistit nerušený průběh úkonu, popřípadě celého trestního řízení, lze využít institutu pořádkové pokuty. Obecně se při udělování pořádkové pokuty postupuje dle § 66 trestního řádu, avšak § 36 odst. 2 zákona o TOPO specifikuje takový postup ve vztahu k právníkovi osobě a jejímu zástupci. Dle § 36 odst. 2 zákona o TOPO může být uložena právníkovi osobě pokuta do částky 500.000 Kč, a to v případě, že i po předchozím napomenutí ruší řízení nebo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě, nebo pokud bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které jí byly dány podle trestního řádu nebo podle zákona o TOPO. Za stejné chování může být pořádková pokuta uložena i opatrovníkovi, avšak pouze do částky 50.000 Kč.

¹⁴⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právníků osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7, str. 199.

¹⁵⁰ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právníků osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 778.

Při ukládání pořádkové pokuty musí být vždy postupováno individuálně s ohledem například na závažnost jednání, na míru narušení řízení či na existenci možnosti nápravy takového narušení. Předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce či policejní orgán musí zohlednit při ukládání pořádkové pokuty také její preventivní funkci. Zároveň je nutné zohlednit poměry právnické osoby, které je pořádková pokuta ukládána a v případě opatrovníka je vhodné zohlednit i osobní, majetkové či jiné poměry.¹⁵¹

5.10. Výslech a závěrečná řeč v hlavním líčení a ve veřejném zasedání

V případě, že je konáno společné řízení proti právnické a fyzické osobě, je v případě výslechů a závěrečných řečí postupováno s přihlédnutím k § 37 zákona o TOPO. Odst. 1 předmětného ustanovení stanoví přednost výslechu fyzické osoby před výslechem právnické osoby, přičemž takové pravidlo platí jak při hlavním líčení, tak při veřejném zasedání. Zmiňované ustanovení lze považovat za doplňkové ve vztahu k § 207 odst. 1 trestního řádu. Je-li v hlavním líčení v roli obžalovaného více fyzických osob, není zákonem určeno pořadí jejich výslechu, a určení pořadí výslechů je tak na uvážení soudu. Po výslechu všech obžalovaných fyzických osob dojde k výslechu všech obžalovaných právnických osob, respektive jejich zástupců, kterými jsou osoby uvedené v § 34 odst. 1 a 2 zákona o TOPO, popřípadě opatrovník.

V § 37 odst. 2 zákona o TOPO je stanoveno, že *při závěrečných řečech mluví po závěrečné řeči státního zástupce, poškozeného, zúčastněné osoby, popřípadě po jejich zmocněncích, obhájce právnické osoby, poté zástupce právnické osoby, obhájce fyzické osoby a fyzická osoba. Poslední slovo přednese nejprve zástupce právnické osoby a poté fyzická osoba.* I z tohoto ustanovení vyplývá upřednostnění fyzické osoby před právnickou, v souvislosti se závěrečnými řečmi a posledním slovem. Ustanovení § 37 odst. 2 zákona o TOPO je speciálním ustanovením ve vztahu k § 216 trestního řádu, jenž stanoví pořadí a průběh závěrečných řečí.

Závěrečná řeč je právem stran, které jim umožňuje k věci vyjádřit názor poté, co byly provedeny veškeré důkazy, a přiblížit tak soudu svůj náhled na danou věc. Obžalovaný má největší prostor ovlivnit budoucí rozhodnutí soudu. Vzhledem k pořadí závěrečných řečí může obžalovaný reagovat na předchozí závěrečné řeči, a vyvracet, popřípadě se ztotožňovat s argumenty, které zazněly. Autorka podotýká, že závěrečná řeč nemůže sloužit jako důkaz, a

¹⁵¹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3, s. 785.

to ani v případě, že by se obžalovaná právnická osoba, resp. osoba za ní jednající, při závěrečné řeči k činu doznala.

Ve společném řízení proti právnické a fyzické osobě bude závěrečná řeč přednesena nejprve státním zástupcem, poškozeným (jeho zmocněncem), zúčastněnou osobou (jejím zmocněncem), obhájcem právnické osoby, zástupcem právnické osoby, obhájcem fyzické osoby a konečně fyzickou osobou. Nutno podotknout, že i v případě společného řízení proti právnické a fyzické osobě se může po závěrečných řečech dle § 216 odst. 3 trestního řádu ujmout slova znovu státní zástupce. V takovém případě je ovšem obžalovaným přiznáno právo pronést znovu závěrečnou řeč, avšak opět v pořadí stanoveném § 37 odst. 2 zákona o TOPO.

Obžalovaní jsou dále nadáni právem posledního slova, které je jim uděleno i v případě, že nevyužili práva na závěrečnou řeč. Dle § 217 trestního řádu se obžalovanému udělí poslední slovo, přičemž během tohoto projevu nesmí být kýmkoli kladeny obžalovaným otázky. Poslední slovo je obžalovaným uděleno po skončení závěrečných řečí a před odchodem k závěrečné poradě senátu. Poslední slovo dle § 37 odst. 2 zákona o TOPO pronese nejprve právnická osoba, respektive její zástupce, a následně osoba fyzická.

Závěr

Primárním cílem této diplomové práce bylo komplexně představit a shrnout proces trestního řízení proti právnickým osobám se současným nastíněním hmotněprávního základu této problematiky. Do práce byl promítnut historický vývoj institutu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, a také shrnuty základní prameny trestního řízení proti právnickým osobám. V práci byly podrobně popsány jednotlivé fáze trestního řízení z pohledu podezřelé, obviněné a obžalované právnické osoby. V práci byla také věnována poslední kapitola zvláštním ustanovením o řízení proti právnickým osobám dle zákona o TOPO, to vše s pozastavením se nad vybranými problematickými aspekty právní úpravy, které byly autorkou zhodnoceny.

Autorka se v rámci hmotněprávního nastínění problematiky zhodnotila mimo jiné modely trestněprávní odpovědnosti právnických osob, přičemž za nejvhodnější označila model pravé trestní odpovědnosti právnických osob, jelikož předmětný model ctí zásadu trestní odpovědnosti právnických osob při splnění zákonných podmínek a zásadu souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. Autorka spatřuje v tomto modelu také jisté nevýhody, a to například možnost přetížení soudních orgánů z důvodu nárůstu trestněprávní agendy, čímž může docházet k prodlužování trvání jednotlivých trestních řízení a zároveň k porušování zásady rychlosti řízení. Autorka dále vyjádřila obavu týkající se možného porušení zásady *ne bis in idem*. K takovému porušení může materiálně – nikoli však formálně – docházet v případě jednočlenných společností (právnických osob), například v situaci, kdy jediný společník společnosti bude fakticky trestán za stejný čin skrze právnickou osobu a zároveň samostatně jakožto osoba fyzická.

Ohledně přičitatelnosti jednání fyzické osoby právnické osobě se autorka zmínila o možné existenci objektivní odpovědnosti právnické osoby, ačkoli se zákonodárce s takovým problémem snažil již dříve vypořádat vložением ustanovení odst. 5 do § 8 zákona o TOPO, který umožňuje právnické osobě vyvinut se.

Autorka se v práci dále vyjádřila k faktickému porušování zásady *ne bis in idem*, a to právě u fyzických osob, které jsou angažovány v jednočlenných společnostech (právnických osobách). Přestože formálně za trestný čin odpovídají různé subjekty, materiálně může nastat situace, kdy je za stejný skutek potrestána tatáž osoba. Takový postup označila autorka za přehnaný formalismus, jehož důsledkem je materiální porušování základních zásad trestního práva.

V souvislosti s dokazováním se autorka zamyslela nad právem svědka odepřít výpověď z důvodu, že považuje právnickou osobu za osobu blízkou. S pomocí judikatury Vrchního soudu autorka dospěla k závěru, že právnická osoba nemůže být osobou blízkou, avšak dle téhož rozhodnutí má být o důvodu odepření výpovědi svědka rozhodnuto jako o předběžné otázce. Autorka se ztotožnila s názorem, že ačkoli nemůže být právnická osoba osobou blízkou, nesmí být svědek nucen k výpovědi v rozporu např. se zásadou zákazu sebeobviňování.

Autorka v práci dále podotkla, že považuje podmínky udělení trestu zrušení právnické osoby za nedostačující, neboť zákon postrádá bližší specifikaci takových podmínek. Dle autorky je trest zrušení právnické osoby trestem nejpřísnějším a je nepřijatelné, aby byl soudu ponechán příliš široký prostor pro definování zákonem stanovených velice obecných pojmů.

Stejný problém, spočívající v přílišné obecnosti, autorka shledala v pojmech vyskytujících se v ustanovení § 32 zákona o TOPO, jež se týká zrušení, zániku a přeměny právnické osoby. Autorka označila za nevyhovující zavedení obecného pojmu „úkony směřující ke zrušení, zániku nebo přeměně“, který není zákonodárcem blíže specifikován. Může být tedy matoucí, zda se jedná o takové právní jednání, jehož přímým důsledkem je zrušení, zánik nebo přeměna právnické osoby, či zda zákonodárce za takové úkony považuje i kroky tomuto právnímu jednání předcházející, které dle logiky věci také směřují ke zrušení, zániku či přeměně právnické osoby, avšak nepřímou. Taková obecnost způsobuje výkladové problémy a četnost názorů mezi odbornou veřejností, přičemž autorka vyjádřila názor, že by bylo vhodné, aby zákonodárce alespoň demonstrativně vyčetl takové úkony, které považuje za úkony směřující ke zrušení, zániku nebo přeměně právnické osoby, popřípadě stanovil základní charakteristiku takových úkonů.

Autorka práce dále označila za matoucí fikci, která se užije v případě, že je právnická osoba založena na dobu určitou, popřípadě má dojít k jejímu zrušení splněním účelu, a k takovému zrušení by mělo dojít v době od zahájení trestního stíhání. V takovém případě se hledí na právnickou osobu dle § 32 odst. 2 zákona o TOPO jako by byla založena na dobu neurčitou. Autorka se pozastavila nad tím, zda je taková fikce stanovena na dobu určitou či neomezenou, tedy jestli se na právnickou osobu hledí, jako by byla založena na dobu neurčitou pouze po dobu do skončení trestního řízení, nebo zda taková fikce potrvá i po skončení trestního řízení. Autorka vyjádřila názor, že by zákonodárce měl výše uvedené

otázky v zákoně specifikovat, a to konkrétně tak, že se na právnickou osobu „po dobu trvání trestního řízení“ hledí, jako by byla založena na dobu neurčitou.

V neposlední řadě se autorka v rámci práce pozastavila nad formulací § 32 odst. 3 zákona o TOPO, a kladla si otázku, koho považuje zákonodárce za „jiné oprávněné osoby“, tedy zda zákonodárce za takové osoby považuje pouze osoby odlišné od právnické osoby, nebo zda za takovou jinou oprávněnou osobu považuje i členy právnické osoby, či její společníky. Autorka došla k závěru, že by se pojem „jiná oprávněná osoba“ měl vztahovat přednostně např. k zřizovatelům právnické osoby, členům podnikatelského seskupení, k České národní bance ve vztahu k bankám či pojišťovnám atp.

Autorka závěrem dodává, že ačkoli se zákon o TOPO díky novelám a judikatuře stává zřetelnějším, jasnějším a konkrétnějším, i nadále v něm lze spatřovat mezery, které vnášejí do trestního řízení proti právnickým osobám sporné otázky. Dle autorky je vhodné apelovat na zákonodárce při tvorbě nového trestního řádu, aby došlo k plnému přihlédnutí k existenci institutu trestní odpovědnosti právnických osob tak, aby nový trestní řád společně s novelizací zákona o TOPO vytvořil pevný procesněprávní základ dodávající právní jistotu i právnickým osobám.

Seznam použitých zkratek

Zákon o TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
SFEU	Smlouva o fungování evropské unie
LZPEU	Listina základních práv Evropské unie

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-473-2.

BOHUSLAV, L.: Úvahy nad základními stavebními kameny (a jejich nedostatky) českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In VI. konference studentské vědecké odborné činnosti: sekce doktorandských prací / Pavel Šturma (ed.). - Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, ISBN: 978-80-87146-84-2.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kolektiv: Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-735-5.

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kolektiv: Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, ISBN: 978-80-7552-600-7.

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kolektiv: Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-750-8.

FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2018, ISBN: 978-80-7552-965-7.

FILIP, J., HOLLÄNDER, P., ŠIMÍČEK, V.: Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN: 978-80-7179-599-5.

HENDRYCH, D., a kolektiv: Právnický slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, ISBN: 80-7179-740-5.

CHMELÍK, J. a kolektiv: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, ISBN: 978-80-7380-488-6.

JELÍNEK, J. a kolektiv: Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-287-5.

JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestí právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-236-3.

JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-58-8.

JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, ISBN: 978-80-7502-205-9.

JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-43-4.

JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, ISBN: 978-80-7201-683-9.

LAVICKÝ, P. a kolektiv: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN: 978-80-7400-529-9.

ŠÁMAL, P. a kolektiv: Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-496-4.

2. Seznam použitých odborných článků

BŘEZINOVÁ, K.: Rizika jmenování opatrovníka právnické osobě v trestním řízení. Epravo.cz. [online]. 29. 08. 2017 [cit. 3. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/rizika-jmenovani-opatrovnika-pravnicke-osobe-v-trestnim-rizeni-106318.html>.

MATOCHA, J., SMEJKAL, L.: K právu svědka v trestním řízení odmítnout výpověď proti obviněné právnické osobě. epravo.cz. [online]. [cit. 5. 3. 2019]. Dostupné z: <https://tablet.epravo.cz/10-2016/tema-vydani-k-pravu-svedka-v-trestnim-rizeni-odmitnout-vypoved-proti-obvinene-pravnicke-osobe/>.

NOVÁČKOVÁ, S.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim – od návrhu k účinné právní úpravě. Trestněprávní revue. 2012, č. 2, s. 30, ISSN: 213-5313.

NOVOTNÁ, E.: Trestní řízení proti právnickým osobám. Praha, 2017. Diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. s. 17 [cit. 06. 02. 2019]. Dostupné z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/171162>. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

PELC, V: Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. Bulletin advokacie. 2018, č. 11, s. 40 - 43, ISSN: 1210-6348.

SÁBLÍKOVÁ, V.: Zrušení právnické osoby s likvidací a zákon číslo 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Ad Notam. 2018, č. 1, s. 9, ISSN: 1211-0558.

SEDLÁČKOVÁ, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Časopis Všeprd. 2011 [online]. Copyright © Spolek českých právníků Všeprd [cit. 23. 1. 2019]. Dostupné z: https://www.vseprd.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob_a4173a48-2bb4-400e-b234-61900e374918.

ŠÁMAL, P.: K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. Trestněprávní revue. 2016, č. 11-12, s. 247-253, ISSN: 213-5313.

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 375/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu a v souvislosti s úpravou systému pojištění vkladů.

Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 183/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích.

4. Seznam použitých mezinárodních smluv a právních předpisů EU

Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropské unie, ze dne 13. 12. 2007. Úřední věstník Evropské Unie. C 306/1, 17. 12. 2007, s. 1-271. ISSN: 1725-5163. [online]. [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>.

Listina základních práv Evropské unie. Úřední věstník Evropské Unie. C83/389, 30. 03. 2010, s. 389-402. ISSN 1725-5163. [online]. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné také z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:2010:083:TOC>.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. United Nations. Informační centrum OSN v Praze [online]. Copyright (c) UNIC Praha. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné také z: <http://www.osn.cz/knihovna/dokumenty/osn/>.

Smlouva o fungování evropské unie. Úřední věstník Evropské Unie. C202/1, 07. 06. 2016, s. 47-366, ISSN 1977-0863. [online]. [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC>.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Novelizované znění z 1. 6. 2010. Evropský soud pro lidská práva. [online]. [cit. 8. 2. 2019]. Dostupné také z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

5. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93. N 3/1 SbNU 23.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. května 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07. N 86/49 SbNU 217.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. července 2010, sp. zn. I. ÚS 62/08. N 143/58 SbNU 195.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. srpna 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. října. 2015, sp. zn. I. ÚS 2878/14 -2.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2006, sp. zn. 3 Tdo 892/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4822/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. února. 2010, sp. zn. 8 Tdo 179/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010, č. 10/2012 Sb. rozh. tr.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 29 Cdo 1212/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014-11, č. 28/2015 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, č. 23/2016 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 10. února 2016, sp. zn. 5 To 96/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016, č. 29/2017 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016, č. 12/2018 Sb. rozh. tr.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 09. března 2017, sp. zn. 6 To 7/2017.

6. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Ministerstvo spravedlnosti. Justice.cz: Trestní právo procesní. Úvod. [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/uvod/>.

Nejvyšší státní zastupitelství. Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Druhé, upravené a doplněné vydání. [online]. [cit. 3. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/soubory-ke-staeni>.

Trestní řízení proti právnickým osobám

Abstrakt

Tato diplomová práce komplexně zpracovává problematiku trestního řízení proti právnickým osobám, a to za využití zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v kombinaci se zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Přijetím zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, došlo od 1. ledna 2012 k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu, avšak institut trestní odpovědnosti právnických osob se neustále vyvíjí tak, aby odpovídal potřebám společnosti.

Práce je pojata z procesněprávního hlediska se současným uvedením hmotněprávních základů problematiky trestní odpovědnosti právnických osob. V práci jsou dále vysvětleny důležité pojmy a nastíněn vývoj problematiky trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na jednotlivé fáze trestního řízení proti právnickým osobám se současným pozastavením se nad vybranými problematickými aspekty právní úpravy, které jsou v souladu s interpretací odborné veřejnosti a s rozvíjející se judikaturou tuzemských soudů autorkou zhodnoceny.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, kdy první tři lze považovat za kapitoly obecného charakteru, zahrnující v sobě vysvětlované pojmy a hmotněprávní základ tématiky, historický vývoj institutu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice a prameny trestního řízení proti právnickým osobám. Zbylé kapitoly jsou zaměřeny na procesní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob a jsou systematicky řazeny dle zákona č. 141/1961, o trestním řízení soudním (trestní řád) s přihlédnutím k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Závěr práce je věnován zhodnocení problémových aspektů trestní odpovědnosti právnických osob a názorovému postoji autorky k těmto aspektům.

Klíčová slova:

Trestní řízení, právnická osoba, trestní právo procesní

Criminal proceedings against legal entities

Abstract

This diploma thesis is focused on a comprehensive analysis of criminal proceedings against legal entities using Act No. 141/1961 Coll., On Criminal Procedure (Criminal Procedure Code) in combination with Act No. 418/2011 Coll., On Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings against them. The adoption of Act No. 418/2011 Coll., On Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings against them, introduced criminal liability of legal entities into the legal order of the Czech Republic since 1st January 2012 but the institute of criminal liability of legal entities is constantly evolving to respond to the needs of society.

The diploma thesis is conceived from a procedural point of view with the current use of the substantive bases of the issue of criminal liability of legal entities. The thesis further explains important terms and outlines the development of criminal liability of legal entities in the Czech Republic. The aim of the thesis is to provide a comprehensive view of phases of criminal proceedings against legal entities and to evaluate selected problematic aspects of the legal regulation which are accordance with the interpretation of the professional public and with the developing jurisprudence of the domestic courts.

The thesis is divided into five chapters. The first three are chapters of a general nature, including explanations of terms and substantive basis of theme, historical development of the Institute of Criminal Liability of Legal Entities in the Czech Republic and sources of criminal proceedings against legal entities. The remaining chapters are focused on the procedural regulation of criminal liability of legal entities and are systematically arranged according to Act No. 141/1961 on Criminal Procedure (Criminal Procedure Code), in combination with Act No. 418/2011 Coll., On Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings against them.

The conclusion of the thesis is devoted to evaluation of problematic aspects of criminal liability of legal persons and author's opinion on these aspects.

Key words:

criminal proceedings, legal entity, Criminal procedure